

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Novembar 2021.

PODRŽANO OD

Ova analiza je objavljena u okviru projekta "Virus za koji ima lijek!" koga provodi udruženje Stop mobbing i udruženje za razvoj društva Kap, uz finansijsku podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i predstavlja dio šireg projekta "Podrška građanima u borbi protiv korupcije", koga implementiraju Centri civilnih inicijativa (CCI), kao vodeći partner.

SADRŽAJ

1) UVOD	2
1.1. Osvrt na pravni okvir za zaštitu od korupcije u BiH	3
1.2. Cilj analize	4
1.1. Metodologija	5
2. ANALIZA REZULTATA ANKETE U FEDERACIJI BIH	6-29
2.1. ZAKLJUČCI ANALIZE ZA PODRUČJE FBIH	30-32
3. ANALIZA REZULTATA ANKETE U REPUBLICI SRPSKOJ	32-52
3.1. ZAKLJUČCI ANALIZE ZA PODRUČJE RS	53
4. ANALIZA REZULTATA ANKETE NA NIVOU BIH	54
4.1. ZAJEDNIČKI ZAKLJUČCI ZA BIH	54-56
4.2. ZAJEDNIČKE PREPORUKE ZA BIH	57-58

1. UVOD

Ispitivanje javnog mnjenja o korupciji u zdravstvu i pravima pacijenata u javnom zdravstvenom sistemu BiH predstavlja dio projekta „Virus za koji ima lijek!“ koji od 01. jula 2021. godine provodi udruženje građana „Stop mobbing“ Trebinje i udruženje za razvoj društva „Kap“ Sarajevo, uz finansijsku podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i predstavlja dio šireg projekta "Podrška građanima u borbi protiv korupcije", koga implementiraju Centri civilnih inicijativa (CCI), kao vodeći partner.

Ovom analizom se ispitivala percepcija i iskustva o raširenosti korupcije u zdravstvu, kvalitete zdravstvene zaštite, informisanosti građana o pravima koje imaju iz oblasti zdravstvene zaštite, iskustvene percepcije učestalosti kršenja prava pacijenata.

Zbog specifičnog stanja u kojem se pacijenti javljaju u zdravstvene institucije, razumljivo je da često nisu u mogućnosti da se bore za poštivanje svojih prava. Takođe, pacijenti uglavnom nisu ni informisani o svojim pravima, zbog čega se često samoinicijativno opredjeljuju da doktorima daju poklon ili novac i tako „riješ“ svoj zdravstveni problem koliko je moguće. Činjenica je da je svakodnevno pred samim građanima u BiH pitanje- da li dozvoliti da oboljeli član pogorša svoje zdravstveno stanje zbog nerazumno dugog čekanja na neophodne pretrage i operaciju ili podmititi ljekara i službenu osobu javne zdravstvene ustanove i tako omogućiti intervenciju koja mu inače i zakonski pripada?

Uopšteno, pod korupcijom se podrazumijeva zloupotreba javne službe radi ostvarenja lične koristi, a korupcija u zdravstvu u BiH je posebno pod lupom javnosti kao "javna tajna". što je rezultat je više faktora koji datiraju odranije. Postojanje tradicionalne svojevrzne "kulture korupcije", nizak nivo svijesti o pravima pacijenata, nepoznavanje mehanizama za zaštitu tih prava, nefunkcioniranje rada institucija čiji je zadatak da štite prava pacijenata i građana. Poklon je očigledno dio bh. tradicije ali on ne bi smio prelaziti simboličnu vrijednost (čokolada, kafa, bombonjera). No, problem nastaje onda kada određen iznos novca postane preduvjet za operaciju ili kada se bilo kakva materijalna korist predstavlja kao uslov za zdravstvenu uslugu. Ova analiza pokazuje da nedovoljno razvijena svijest građana o pravima koja imaju kao pacijenti, mogu takođe biti uzročnik opstanka korupcije u zdravstvu u BiH.

Osvrt na pravni okvir za zaštitu od korupcije u BiH

U BiH ne postoji ministarstvo zdravstva na državnom nivou te se o zdravstvu odlučuje u 13 ministarstava zdravstva, gdje svaki od njih ima svoje zakone i fondove. Institucije koje su odgovorne za rješavanje navedenih problema su vlade dva entiteta (RS i FBiH) i 10 kantona, ministarstva zdravstva na nivou entiteta, kantona, Narodna Skupština RS te Ministarstvo civilnih poslova BiH (koje se bavilo nabavkom vakcina 2020. godine).

Na nivou entiteta Republika Srpska još uvijek ne postoji Zakon o pravima, obavezama, odgovornostima pacijenata u RS iako je Akcionim planom za sprovođenje Strategije za borbu protiv korupcije u RS od 2018. - 2022. godine kao mjera (aktivnost 1.2.8) planirano usvajanje takvog zakona.

Istovremeno, u FBiH ne postoji ni Zakon o zaštiti prijavitelja korupcije, kakav ima RS, čime su u tom bh. entitetu građani dodatno obeshrabreni u prijavljivanju korupcije u zdravstvu.

Činjenica je da je u Bosni i Hercegovini usvojen niz pravnih akata kojima se zabranjuje korupcija, a ovo se prevashodno odnosi na krivično zakonodavstvo (Krivični zakon BiH, Krivični zakon Federacije BiH i Krivični zakon Republike Srpske), kao i usvojene strategije za borbu protiv korupcije (*Strategiju za borbu protiv korupcije BiH 2015-2019.* i *Strategiju borbe protiv korupcije u Republici Srpskoj za period od 2018-2021. godine*).

Okvir za antikorupcijske mjere u Bosni i Hercegovini ima i uporište u odredbama krivičnog zakonodavstva te međunarodnim pravnim instrumentima kojima je Bosna i Hercegovina pristupila. U tom smislu ključni međunarodni dokumenti su Krivičnopravna konvencija o korupciji, Dodatni protokol uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji, Građanskopravna konvencija o korupciji, te Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije.

Cilj analize

Analiza "Korupcija u zdravstvu iz perspektive pacijenata i građana u BiH prije i tokom COVID-19 pandemije, rezultat je inicijative nevladinog sektora s ciljem da se javno i utemeljeno počne govoriti o problemima povezanim sa korupcijom u zdravstvu, te da se u cilju suzbijanja mogućih koruptivnih pojava u ovoj oblasti, donosioci odluka i svi akteri - civilno društvo i mediji, potaknu na intenzivnije djelovanje.

Udruženje građana RS „Stop mobbing“ Trebinje i Udruženje za razvoj društva „Kap“ iz Sarajeva proveli su anketiranje pacijenata i građana u Bosni i Hercegovini s namjerom da se ustanove preliminarni podaci o učestalosti korupcije, da se stekne uvid u načine na koje se korupcija odvija u zdravstvenim ustanovama u BiH, na osnovu percepcije, iskustava i stavova građana. Cilj ove analize je bio utvrditi percepciju građana i pacijenata o korupciji i njenoj rasprostranjenosti u zdravstvu, a kroz narativne odgovore o ličnim iskustvima saznati kako je zdravstvo reagovalo prema pacijentima u toku pandemije, gdje pacijenti smatraju da su kršena njihova zakonska prava, kakav je "put pacijenta", proces ulaganja žalbe i slično.

Anketirani su stanovnici oba entiteta podjednako, po 1.000 ispitanika u Republici Srpskoj i Federaciji BiH (ukupno 2.000) te su analize odvojeno i prezentovane u ovoj publikaciji. Uzorak ovog istraživanja čine pacijenti, korisnici zdravstvenih usluga, građani, penzioneri, udruženja građana, mediji i ostali.

Jedan od ciljeva istraživanja bio je da se u stvarnosti potvrde ili opovrgnu premise vezane za proklamaciju načela jednakosti i borbu protiv korupcije, sa željom da se utvrde pokazatelji kojima se potvrđuje koliko su ispitanici upoznati sa pozitivnim zakonodavstvom koje reguliše zaštitu od korupcije i kakva je njihova percepcija korupcije u oblasti zdravstva.

Takođe, kroz predmetno istraživanje nastojalo se doći do uvida u do sada ostvarene aktivnosti u borbi protiv korupcije, te utvrditi konkretne, preventivne mjere koje bi, po mišljenju ispitanika, trebalo preduzeti kako bi se spriječilo koruptivno ponašanje u javnim zdravstvenim ustanovama.

Metodologija

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je upitnik sa 22 pitanja, za čije ispunjavanje je potrebno oko 10 minuta. Ankete su provedene kombinacijom tzv. otvorenih i zatvorenih pitanja. Otvorena pitanja su se odnosila se na iznošenje vlastitih stavova i mišljenja ili dojmova, dok se pitanja zatvorenog tipa odnosila na označavanje jednog od ponuđenih odgovora. Anketiranje je bilo dobrovoljno i anonimno. Ankete u oba bh. entiteta su provedene usmeno/ licem u lice, a ankete su bile dostupne i u elektronskoj formi:

Anketa za RS: <https://forms.gle/LpgSFa7TJTMXhnjm9>

Anketa za FBiH: <https://forms.gle/jbCoe36GK3xMVMRK6>

Rezultate analize o korupciji u zdravstvu na nivou FBiH i RS u ovoj publikaciji prikazujemo kroz tri segmenta. Na početku su opći podaci (demografija, radni status, dob, spol) iz kojih se može utvrditi relevantnost ove analize, potom su predstavljeni rezultati koja se odnose na set općih pitanja kojima se utvrđuje mišljenje dijela javnosti o prisutnosti korupcije u zdravstvu u BiH, praksi davanja mita za određenu uslugu, vrsti mita i davanju istog za zdravstvene usluge dijagnostike i operativnog tretmana. Nakon toga, prikazani su rezultati istraživanja koje je imalo za cilj da rasvijetli sam proces korupcije u zdravstvu i istakne ključne probleme.

Istraživači u oba entiteta su se zanimali da li pacijenti prijavljuju mito, ako prijavljuju, šta se događa nakon prijave korupcije, da li znaju da je i primanje i davanje mita krivično djelo, te u konačnici da li postoji svijest o nužnosti i potrebi prijavljivanja korupcije u zdravstvu.

Postoje indikacije da je 'davanje mita lekarima' postalo svakodnevna praksa koja se pretvorila u kulturološku naviku, pa se ovim istraživanjem propituje ta hipoteza kroz set različitih pitanja. Također, u ovom dijelu istraživanja ispitanici su odgovarali na pitanja o povjerenju u institucije u slučaju prijave korupcije, javnom sučeljavanju sa primateljima i tražiteljima mita, te generalno o zadovoljstvu dobijenim uslugama unutar institucija javno-zdravstvenog sistema.

Treći segment istraživanja, reflektira se na sistem zdravstvene zaštite tokom COVID-19 pandemije, poznavanju 'puta pacijenta', liječenja u privatnim zdravstvenim ordinacijama i klinikama, povećanju koruptivnih aktivnosti tokom pandemije i kršenju prava pacijenta u zdravstvenim ustanovama.

2. ANALIZA REZULTATA ANKETE U FEDERACIJI BIH

Anketiranje u FBiH je provedeno na uzorku od 1001. punoljetna stanovnika, metodom ankete lice u lice (70 %) i online (30 %). u vremenskom periodu od 01.08.2021 do 12.10.2021. godine u 30 gradova u Federaciji Bosne i Hercegovine (vidi tabelu 1). Iz dole datih podataka uočava se da je anketom obuhvaćena i prostorna rasprostranjenost, oba pola, svih životnih doba, kao i različitost u stepenu obrazovanja i radnom statusu.

U okviru uzorka koji je rađen na području Federacije Bosne i Hercegovine nalazimo 39,7 % muških, i 60,3 % ženskih ispitanika (vidi grafikon 1). Kada govorimo o godinama starosti, vidimo da je najveći procenat ispitanika starosti između 18 i 30 godina (31,6 %), dok je ukupno 24,3 ispitanika starosti preko 50 godina. Starijih od 30 godina je nešto manje od jedne četvrtine (21,4 %), a osobe starosti između 41. i 50 godina je 22,7 %, (Vidi grafikon 2).

U okviru uzorka imali smo najveći broj ispitanika sa završenom srednjom školom (52,7 %), dok je skoro svaki treći ispitanik bio visokoobrazovan (35,6 %). Nekolicina ispitanika je imala NK obrazovanje (5,7 %) te stepen magistra ili doktora nauka (6,2 %) (Vidi grafikon 3).

Najveći broj ispitanika su zaposleni (47 %), potom nezaposleni (22,5 %). U istraživanju je učestvovao i relevantan broj studenata i studentica, njih 17,6 % te penzionera i penzionerki 13 %.

Tabela 1: Geografska pokrivenost istraživanja

Bihać	Gradačac	Konjic	Odžak	Tuzla
Bosanski Petrovac	Hadžići	Kotor Varoš	Omerovići	Velika Kladuša
Bužim	Jablanica	Kreševo	Sanski Most	Visoko
Čapljina	Jajce	Livno	Sarajevo	Vitez
Cazin	Kalesija	Lukavac	Široki Brijeg	Zavidovići
Fojnica	Kiseljak	Maglaj	Srebrenik	Zenica
Goražde	Kladanj	Modriča	Tomislavgrad	Žepče
Gornji Vakuf	Ključ	Mostar	Travnik	Živinice

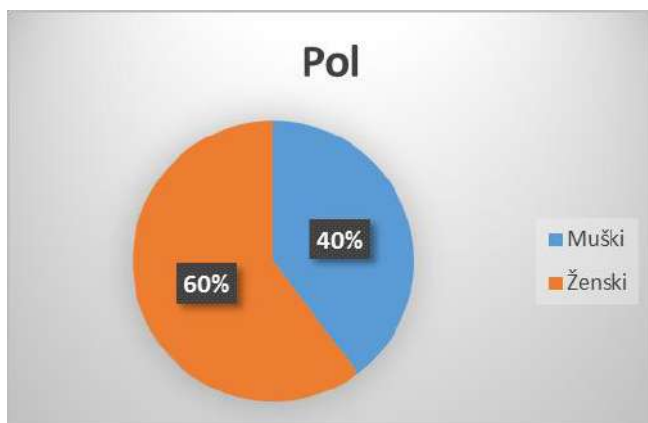

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

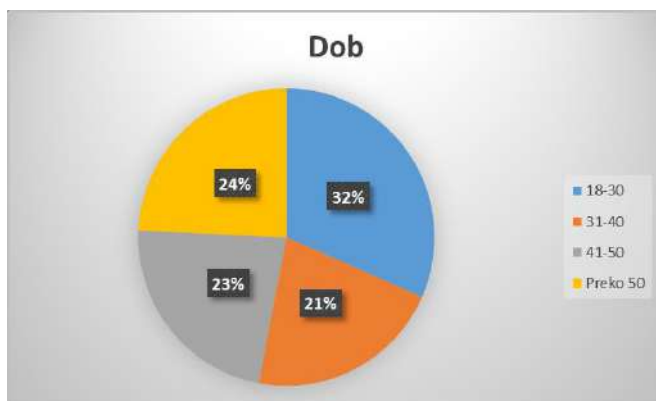
KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 1: Pol ispitanika

Pol	Postotak	Broj ispitanika
Muški	39.7	397
Ženski	60.3	604
Suma	100	1001

Grafikon 2: Dob ispitanika

Dob	Postotak	Broj ispitanika
18-30	31.6	316
31-40	21.4	214
41-50	22.7	227
Preko 50	24.3	243
Suma	100	1001

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

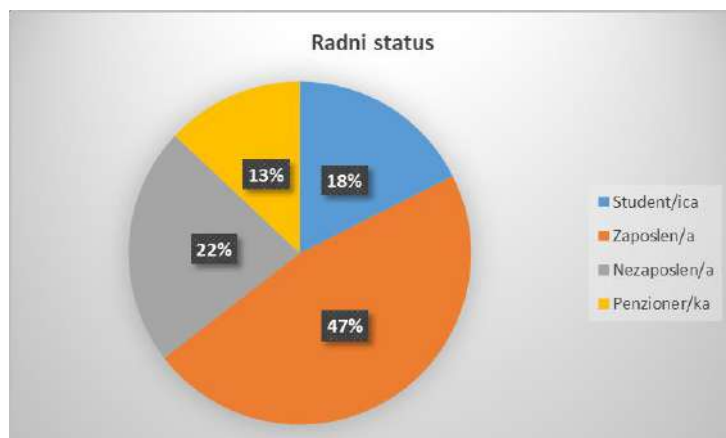
KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 3: Stepen obrazovanja ispitanika

Obrazovanje	Postotak	Broj ispitanika
NK	5.7	12
SSS	52.7	528
VSS	35.6	356
Magistar ili doktor nauka	6.28	60
Suma	100	956

Grafikon 4: Radni status ispitanika

Radni status	Postotak	Broj ispitanika
Student/ica	17.6	176
Zaposlen/a	47.0	470
Nezaposlen/a	22.5	225
Penzioner/ka	13.0	130
Suma	100.0	1001

II OPĆA PITANJA

**Grafikon 5: Prisutnost korupcije u zdravstvu u BiH
(subjektivna percepcija ispitanika)**

U kojoj mjeri je korupcija prisutna u zdravstvu	Procenat	Broj ispitanika
---	----------	-----------------

Nikako	1.9	19
Minimalno	7.6	76
Previše	70.6	707
Ne znam	19.9	199
Suma	100	1001

Iz grafikona 5 se vidi da najveći broj ispitanika subjektivno percipira, neki na osnovu iskustva, neki na osnovu informacija iz medija i okoline, da je *previše zastupljena korupcija u zdravstvu i to njih (70, 6 %)*, dok svaki peti ispitanik (19, 9 %) *ne zna* odgovor na pitanje u kojoj mjeri je korupcija prisutna u zdravstvu. Ukupan broj ispitanika koji vjeruju da nema korupcije u zdravstvu je 9,5 %, od toga je 1,9 % ispitanika koji smatraju da *nikako* nema korupcije u zdravstvenom sistemu, a 7,6 % da je ona *minimalna*.

Grafikon 6: Davanje mita za određenu zdravstvenu uslugu

Da li ste ikada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu?	Procenat	Broj ispitanika
Da	34.1	341
Ne	66	660
Suma	100	1001

Ovo je jedno od najvažnijih pitanja u analizi. Grafikon 6 dijeli ispitanike na one koji jesu i one koji nisu imali iskustva sa davanjem mita za određenu zdravstvenu uslugu. Na pitanje - da li ste ikada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu, više od jedne trećine ispitanika (34,1 %) se izjasnilo da jeste imalo iskustvo davanja mita za određenu zdravstvenu uslugu, a 66 % ispitanika je odgovorilo negativno. Ovo pokazuje da svaka treća osoba u javnom zdravstvu, svojevolumno ili na traženje zdravstvenog radnika, učestvuje u korupciji u zdravstvu.

Grafikon 7: Vrsta mita

Ako ste dali mito u čemu se ono ogledalo? Procenat Broj ispitanika
Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

Ako ste dali mito u čemu se ono ogledalo?	Procenat	Broj ispitanika
U vidu novca	45,3	178
U vidu poklona	47,8	188
U vidu usluge	5,9	23
Ostalo	1,0	4
Suma	100	393

Zanimljivo je da smo u prethodnom grafikonu 6 dobili sumu od 341 osobe ili 34,1% onih koji su se izjasnili da jesu dali mito za određenu zdravstvenu uslugu. Na ovom grafikonu 7 imamo prikazanu sumu svih odgovora 393 što je za 52 povećan broj odgovora u odnosu na prethodno pitanje. Povećan broj osoba koji su se izjasnili da jesu dali mito, nalazimo u činjenici da je u ovom odgovoru data mogućnost anketiranim osobama da daju višestruke odgovore a ne samo jedan.

Analiza

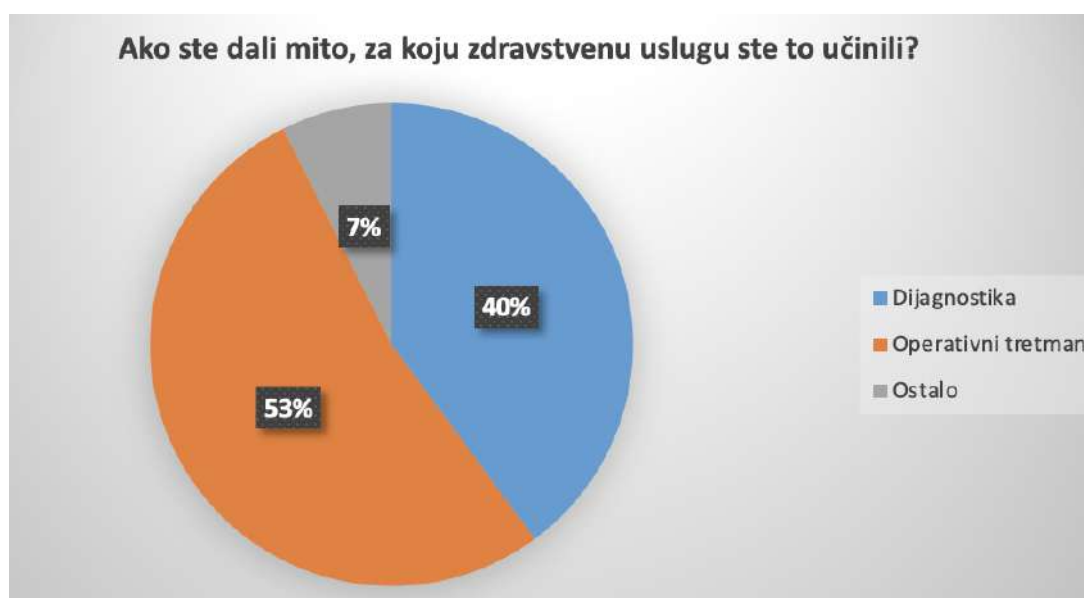
percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

U grafikonu 7 je vidljivo da je najveći broj ispitanika koji su dali mito u vidu poklona 188 ili 47,8 %. Mito u obliku novca dalo je 178 ispitanika (45,3 %), dok se 26 osoba izjasnilo da su dali oboje - i novac i poklon, gdje uviđamo razliku u povećanom broju ukupnih odgovora za 52 odgovora.

Grafikon 7 pokazuje da je mito u vidu usluge znatno niži jer je 5,9 % ispitanika za zdravstvenu uslugu ponudilo svoju protuuslugu, a 1 % na drugi način (ispitanici su naveli da su poklanjali "kožne rukavice", "kaiš" i druge "poklone u znak zahvalnosti").

Grafikon 8: Mito za dijagnostiku ili operativni tretman

Ako ste dali mito, za koju zdravstvenu uslugu ste to učinili?
Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

Ako ste dali mito, za koju zdravstvenu uslugu ste to učinili?	Procenat	Broj ispitanika
---	----------	-----------------

Dijagnostika	37,2	146
Operativni tretman	52,7	193
Drugo	7,4	27
Suma	100.0	366

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Ispitanici koji su imali iskustvo sa davanjem mita, uglavnom su mito davali za operativne tretmane (52, 7 %) te potom za dijagnostiku (37, 2%). U ovom pitanju, ispitanicima je bila data mogućnost da zaokruže više odgovora od jednog te primjećujemo da je dva odgovora (dijagnostika i operativni tretman) zaokružilo 8 osoba.

U grafikonu 8 imamo prikazanu sumu svih odgovora 366 što je povećan broj za 25 odgovora u odnosu na odgovor u grafikonu 6 o iskustvu sa davanjem mita gdje se ukupno 341 osoba ili 34,1% njih izjasnilo da jesu dali mito.

Povećan broj odgovora u grafikonu 8, nalazimo u činjenici da je u ovom segmentu data mogućnost anketiranim osobama i da daju i jedan slobodan narativni odgovor, odnosno dodatno objašnjenje ukoliko to žele.

Tako je 14 osoba navelo da su intervenisali mitom vezano za porod i tretman nakon poroda. U tom smislu, neki od odgovora su bili: *"Dala sam mito da osiguram da dr. bude uz mene za vrijeme poroda"*, *"Za prvi porođaj prije 15 godina sam dala mito, a za drugi prije 11 nisam"*, *"Poklon tokom i nakon poroda"*.

Da su dali mito za "sve usluge" navelo je pet osoba dok su po jedan slobodan odgovor dali ispitanici koji su se izjasnili da su dali mito za "ultrazvučnu dijagnostiku vratne aorte", za "usluge oftalmologa", "stomatologa", "laboratorijske usluge", a neki od narativnih odgovora ispitanika glase: *"Dala sam mito zbog bolje njege i brige o pacijentu i davanja antibiotika"*, *"Nisam dala mito, ali me je doktor pozvao u kancelariju i u 4 oka rekao da treba prije operacije dati 'miraz'"*, *"Dao sam mito za liječenje majke u UKC Tuzla"*, *"Za ležanje u bolnici bliskog člana porodice"*, *"Dao sam mito za pregled ljekara i da pacijenta puste na vankantonalno liječenje jer nemaju aparate"*.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 9: Motivi davanja mita

Ako ste dali mito, da li je to od Vas traženo ili ste to samoinicijativno učinili?
(Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

Procenat

Broj ispitanika

Motiv	Procenat	Broj ispitanika
Na svoje insistiranje	55,6	211
Na insistiranje zdravstvenog radnika	26	99
Ostalo	18,4	70
Suma	100	380

Podaci iz grafikona 9 zabrinjavaju jer je više od pola ispitanika sa iskustvom mita, u korupciji učestvovalo dobrovoljno (56 %). Međutim, podatak da je 26,3 % ispitanika sa iskustvom mita, mito dalo na insistiranje zdravstvenog radnika, ne samo da je alarmantan nego ukazuje da je skoro svaki treći pacijent izložen procesu korupcije ali i institucionalnom poniženju.

U grafikonu 9 imamo prikazanu sumu svih odgovora 380 što je za 39 povećan broj odgovora. Ovo nalazimo u činjenici da je u ovom odgovoru na anketno pitanje

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

data mogućnost anketiranim osobama da daju i jedan slobodan narativni odgovor i dodatno objašnjenje ukoliko to žele.

U narativnim odgovorima gdje su anketirane osobe objašnjavale svoju percepciju davanja mita, prednjači mišljenje da *"Nije moguće drugačije dobiti zdravstvenu uslugu, termin za pregled ili operaciju"* (12 ispitanika). Takođe, navode i sljedeće: *"Indirektno traženje mita"* (6 osoba), *"Na prijedlog drugih i preporuke da se doktoru da mito"* (3 odgovora), *"Bilo bi stopirano liječenje u potpunosti"*, *"Znam da očekuju mito, a kad ga dobiju bolje urade posao"*, *"Jer se vidjelo po ponašanju da želi novac"*, *"Očekuje se"*, *"Stomatolog Altić me poslao u svoju privatnu ordinaciju"*, *"Dr. je rekla da ne zna hoće li biti prisutna na mom porodu dok nisam dala novac"*, *"Dala sam da ne bih umrla na porodu jer mi na prethodna dva nije data pažnja ni njega"*, *"Zna se da bi se pacijent tretirao na najgori mogući način ako on ili neko od njegovih ne da mito"*, *"Zdravstveni radnici su tražili, nisam dala, odvela sam člana porodice kod privatnika"*.

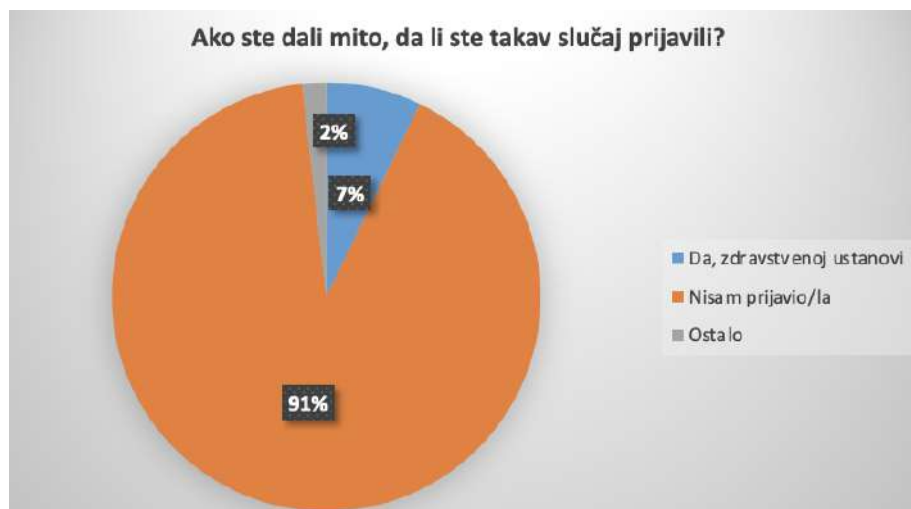
Da građani i pacijenti prepoznaju razliku između poklona i mita, odgovore smo uglavnom dobili upravo u narativnim objašnjenjima. Tako su anketirane osobe napravile jasnu razliku kada je u pitanju znanje i svijest o tome šta je mito a šta poklon, naročito sljedećim objašnjenjima: *"Dala sam iz zahvalnosti za pažnju"*, *"Nešto sam htjela dati, a nešto morala"*, *"Dat je poklon poslije operativnog tretmana"*, *"Osjetila sam potrebu da trebam dati"*, *"Dala sam na insistiranje porodice"*, *"Jer je uobičajeno da se da zdravstvenom radniku koji nas pripazi"*.

Druga stavka jako značajna za ovo istraživanje je da, prema tvrdnjama više od trećine ispitanika, postoji značajan broj zdravstvenih radnika koji insistiraju na mitu u zamjenu za zdravstvenu uslugu, te i ako dobiju poklon ili novac bez vlastitog insistiranja, nismo dobili odgovor da je neki zdravstveni radnik isto i odbio ili vratio pacijentu.

Grafikon 10: Prijava korupcije

Ako ste dali mito, da li ste takav slučaj prijavili?
(Ispunjavaju samo oni koji su prijavili korupciju)

Ako ste dali mito, da li ste takav slučaj prijavili?	Procenat	Broj ispitanika
--	----------	-----------------

Ako ste dali mito, da li ste takav slučaj prijavili?	Procenat	Broj ispitanika
Da, zdravstvenoj ustanovi	7,20	25
Nisam prijavio/la	91	316
Ostalo (dopisati kome ste prijavili)	1,8	6
Suma	100	347

Kad govorimo o neposrednom iskustvu ispitanika sa mitom i korupcijom u zdravstvenim institucijama, vidimo da je prijava korupcije problem na koji ovo istraživanje posebno ukazuje. Među ispitanicima (vidi grafikon 10) nalazimo da njih 91 % koji nisu prijavili korupciju, dok je 7,20 % ispitanika sa iskustvom davanja mita prijavio ovaj slučaj zdravstvenoj ustanovi.

U slobodnim, otvorenim odgovorima su naveli dodatna objašnjenja vezana za ovo pitanje: "Prijavila jesam nedavno i na kraju i je priječeno od strane inspektora KS krivičnom prijavom radi pisanja prigovora i žalbi. Ovo se desilo zadnjih par dana, jer brata mi već maltretiraju od doktora do doktora. Primarna zaštita je najgora, bukvalno ljudima koji su pisali žalbe kad dođu po uputnicu kod njih pozovu policiju", "Kome? Korumpiranom pravosuđu?", "Nema se kome prijaviti kad su svi korumpirani", "Zar bi to pomoglo u našoj državi gdje su svi korumpirani?", "Da, Tužilaštvu TK", "Inspekcija zdravstvene zaštite u Sarajevu je meni na kraju prijetila policijom i prijavom ako budem pisala dalje žalbe".

Grafikon 11: Davanje i uzimanje mita – krivično djelo

Da li znate da je davanje mita
krivično djelo, kao i uzimanje
mita?

Procenat

Broj ispitanika

Odgovor	Procenat	Broj ispitanika
Da	83.7	838
Ne	4.4	44
Ne znam ništa o tome	11.9	119
Suma	100.0	1001

Faktografskom analizom skale znanja prema davanju i uzimanju mita i njihovoj klasifikaciji da je riječ o krivičnom djelu, utvrđeno je da od ukupnog broja ispitanika 83, 7 % zna da se radi o djelima koje podliježu krivičnom gonjenju. Iz grafikona 12 se vidi da i dalje postoji potreba za elementarnim znanjima o korupciji jer 16, 3 % ispitanika tvrdi da ne zna da su davanje i uzimanje mita krivično djelo.

Grafikon 12: Svijest o važnosti prijave korupcije

Smatrate li da treba prijaviti slučajeve korupcije u zdravstvu?

Procenat

Broj ispitanika

Opis odgovora	Procenat	Broj ispitanika
Da, treba	77.9	780
Ne, dio domaće tradicije je da se časti	8,6	86
Nemam stav	13.5	135
Suma	100.0	1001

Svijest o važnosti prijave korupcije u zdravstvenim institucijama je izražena kod dijela anketirane javnosti kod više od dvije trećine ispitanika (77, 9 %). Neopredijeljenih je 13, 5 % (nemaju stav o tome da li treba prijaviti slučajeve korupcije u zdravstvu), dok svaki 11 ispitanik smatra da je 'dio domaće tradicije da se časti' (8,6 %) gdje uviđamo kulturološki problem povezan sa percepcijom korupcije u zdravstvu. Iako se ovdje uviđa potreba za detaljnijim istraživanjem o tome kako građani percipiraju mito a kako poklon, dio odgovora na ovo pitanje može se povezati sa narativnim odgovorima iz Grafikona 9 u kojima ispitanici prave jasnu razliku između iznuđenog mita prije pružanja usluge i dobrovoljnog poklona manje vrijednosti, nakon obavljene intervencije.

Grafikon 13: Saznanja o procesu prijavljivanja korupcije

Da li znate kako uopšte prijaviti korupciju u zdravstvu i kome? Procenat Broj ispitanika

Odgovor	Procenat	Broj ispitanika
Da	24,4	244
Ne	75,6	757
Suma	100,0	1001

Prijavljivanje korupcije ne samo u zdravstvenim institucija, nego i u društvu je generalno veliki izazov kojem prethodi znanje o samom procesu prijave korupcije. Grafikon 13 pokazuje da svega 24 posto ispitanika zna kako i kome prijaviti korupciju u zdravstvu. Više od dvije trećine ispitanika (ukupno 76 %) nema znanja o procesu prijavljivanja korupcije. Ovi rezultati su obeshrabrujući i pokazuju važnost edukacije i podizanja svijesti javnosti o tome šta je to mito, u čemu se ogleda štetnost podržavanja ove pošasti, informisati javnost o tome kako se prijavljuje korupcija, kome se prijavljuje, objasniti proces prijave i tok samog procesa kako bi se ovaj segment informisanja građana značajno unaprijedio i institucionalno ohrabrio.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 14: Povjerenje u institucije

Da li biste imali povjerenje u sistem zaštite nadležnih institucija, ukoliko bi odlučili da prijavite korupciju?

Procenat

Broj ispitanika

Odgovor	Procenat	Broj ispitanika
Da	8.7	87
Ne	65.3	654
Nemam stav	26.0	260
Suma	100.0	1001

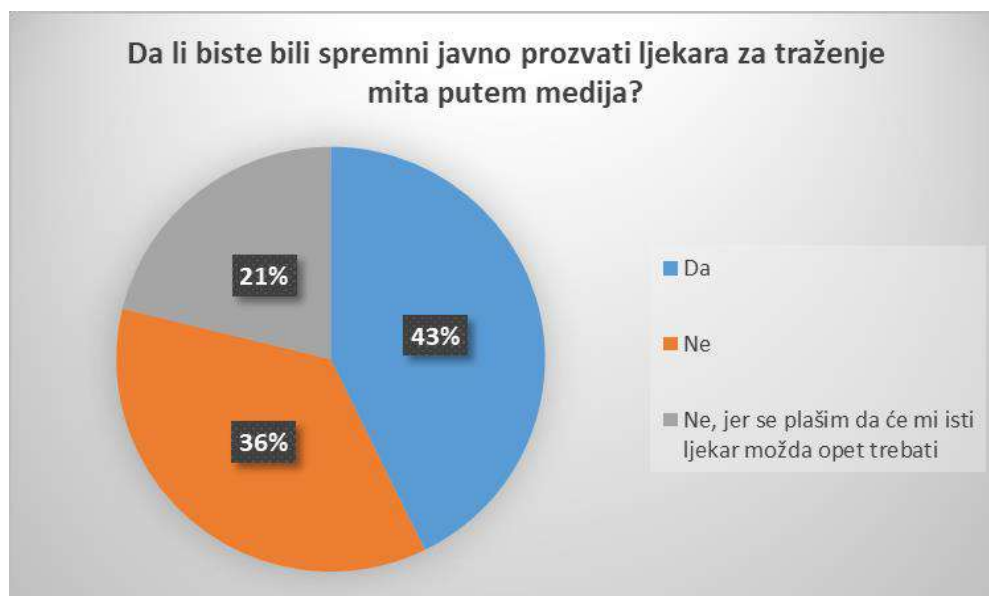
Prethodne podatke treba staviti u korelacioni odnos sa ostalim odgovorima, sa objektivnim prijavama korupcije u zdravstvu u odnosu na iskustvo mita.

Jasno je da većina ispitanika, skoro dvije trećine (65, 3 %) nema povjerenja u sistem zaštite, posebno i zbog činjenice da u FBiH ne postoji zakon koji bi zaštitio prijavitelje korupcije, uzbunjivače.

Grafikon 14 pokazuje da svaki četvrti ispitanik nema stav o ovom pitanju (26 %), a skoro svaki dvanaesti ispitanik bi imao povjerenje nadležne institucije, u slučaju prijave korupcije (8,7 %). Vidi grafikon 16.

Grafikon 15: Javno sučeljavanje sa primateljima ili tražiteljima mita

Da li biste bili spremni javno imenovati ljekara za traženje mita putem medija?

Procenat

Broj ispitanika

Odgovor	Procenat	Broj ispitanika
Da	42.8	428
Ne	36.1	361
Ne, jer se plašim da će mi isti ljekar možda opet trebati	21.2	212
Suma	100	1001

Odgovori na ovo pitanje su zabrinjavajući jer su ispitanici, na pitanje - da li bi bili spremi javno govoriti o korupciji na način da javno imenuju ljekare koji su od njih tražili mito za zdravstvenu uslugu, njih ukupno 573 (57,3 %) više od polovine, odgovorili negativno, odnosno da ne bi javno imenovali zdravstvenog radnika koji im je tražio mito. Od tog broja, više od polovine je dalo takav odgovor "jer se plaši da bi im 'isti ljekar mogao opet zatrebati". Među ispitanicima nalazimo i drugu skupinu, njih 428 ili 42,8 % koji su izjavili da su spremni na javno sučeljavanje sa primateljima ili tražiteljima mita. (Grafikon 15).

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 16: Zadovoljstvo pacijenata

Da li ste zadovoljni radom zdravstvenih radnika i zdravstvenim uslugama u javnim zdravstvenim ustanovama?

Procenat

Broj ispitanika

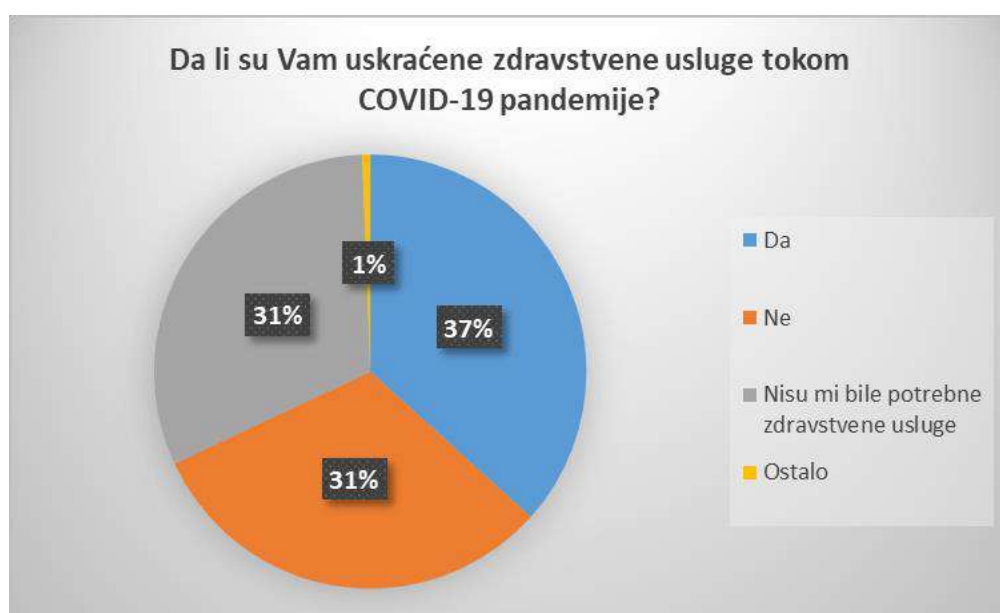
Da li ste zadovoljni radom zdravstvenih radnika i zdravstvenim uslugama u javnim zdravstvenim ustanovama?	Procenat	Broj ispitanika
Da	34.0	340
Ne	49.4	494
Ni najmanje	15.3	153
Prezadovoljan/a	1.4	14
Suma	100	1001

Posljedice sa iskustvom korupcije očekivano imaju uticaj i na opće zadovoljstvo pacijenata. Međutim, i u ovom slučaju ispitanici se mogu podijeliti u dvije grupe. Tu je grupa ispitanika koji su zadovoljni, njih 35.4 % (od toga je 1.4 % prezadovoljnih), i grupa ispitanika koji nisu zadovoljni, njih 64.7 % (od toga 15.3 % koji nisu ni najmanje zadovoljni).

III PROCJENA KVALITETE ZDRAVSTVENIH USLUGA TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 17: Procjena zdravstvenih usluga u vrijeme pandemije

Da li su Vam uskraćene zdravstvene usluge tokom COVID-19 pandemije?	Procenat	Broj ispitanika
Da	36.7	367
Ne	31.4	314
Nisu mi bile potrebne zdravstvene usluge	31.4	314
Ostalo	0.6	6
Suma	100.0	1001

COVID-19 pandemija je bez sumnje ostavila posljedice i na kvalitet usluga u zdravstvenom sistemu. Zbog toga je ovo istraživanje uključilo i set pitanja koja su se odnosila na ovaj period. Odgovori na pitanje da li su Vam uskraćene zdravstvene usluge tokom COVID-19 pandemije, ispitanike su podijelili u tri grupe. Nešto više od jedne trećine ispitanika je odgovorilo potvrdno (36,7 %), izražavajući stav da su im zdravstvene usluge bile uskraćene tokom pandemije. Druga grupa ispitanika, njih 31,4 % odgovorila je negativno na ovo pitanje, dok smo identičan procenat primjetili kod ispitanika koji su tvrdili da im nisu bile potrebne zdravstvene usluge. Vidi grafikon 17.

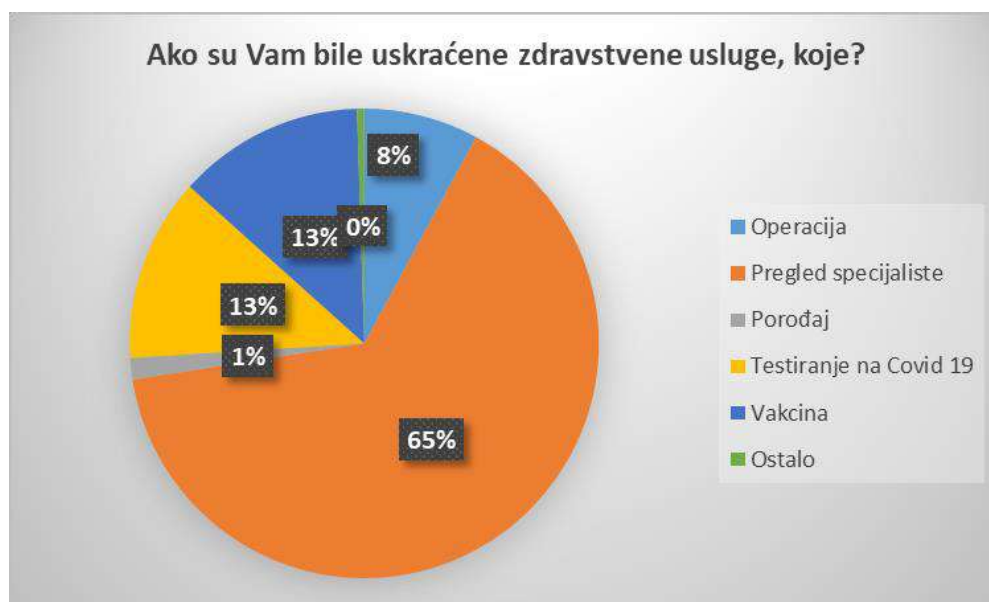
Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Među otvorenim, narativnim ponuđenim odgovorima 0,6% ispitanika su objasnili da je primjetno uskraćivanje zdravstvene usluge u vidu: "Enormnog čekanja u redovima što je loše i za pacijente i za medicinsko osoblje. Obzirom da je pandemija nisam htjela čekati u redovima da se ne zarazim", "Nemogućnost kontrole u Sarajevu (operisala sam karcinom pluća)", "Nemogućnost pregled kod ortopeda", "Otežana komunikacija, nejavljanje na telefone", "Nemogućnost pregleda i ulaska u zdravstvene ustanove bez PCR testa".

Grafikon 18: Uskraćivanje zdravstvenih usluga

Ako su Vam bile uskraćene zdravstvene usluge, koje?	Procenat	Broj ispitanika
Operacija	8.4	34
Pregled specijaliste	64.6	261
Usluge za porodilje	1.5	6
Testiranje na Covid 19	12.6	51
Vakcina	12.9	52
Suma	100	404

U grafikonu 18 imamo prikazanu sumu svih odgovora 404 što je za 37 povećan broj odgovora u odnosu na prethodno pitanje, grafikon 17 - da li su vam uskraćene zdravstvene usluge, gdje je 367 odgovorilo da im jesu uskraćene. Ovo nalazimo u činjenici da je u ovom odgovoru u grafikonu 18 na anketno pitanje data mogućnost anketiranim osobama da zaokruže više odgovora odjednom kao i mogućnost jednog otvorenog narativnog odgovora za dodatno objašnjenje ukoliko to žele.

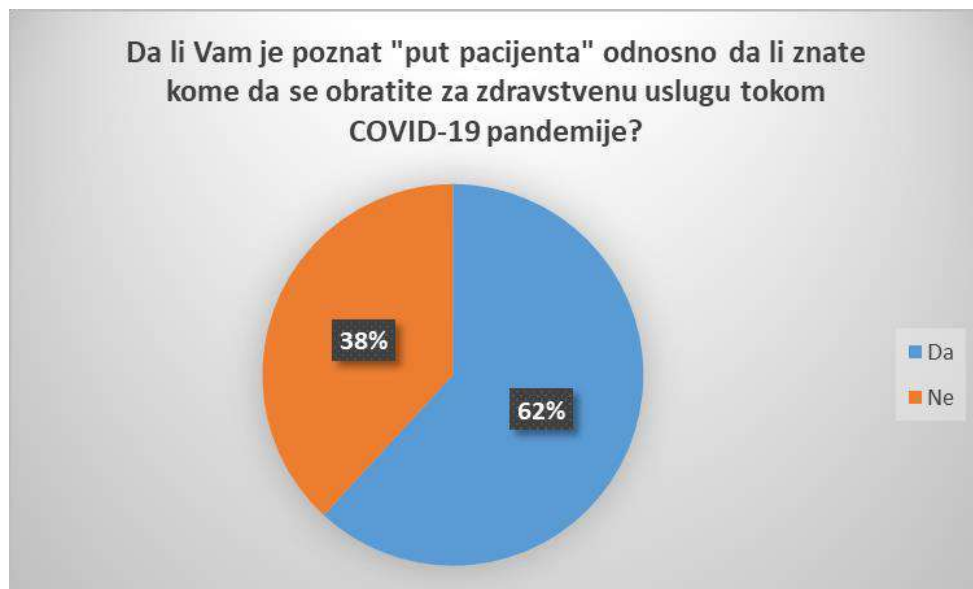
Od ukupnog broja odgovora o uskraćenim zdravstvenim uslugama (404 odgovora) najviše je bilo onih koji su bili uskraćeni za pregled specijaliste (64.6 %). Gotovo identičan procenat je onih koji su bili uskraćeni za testiranje na Covid 19 (12,6 %) i vakcinu (12,9 %). Grafikon 18 ilustruje da je 8,4 % ispitanika bilo uskraćeno za zdravstvenu uslugu operacije, a jednom broju njih (1,5 %) bilo je uskraćeno pravo na usluge vezane za akušerstvo.

Ispitanici su dali više od jednog odgovora u 11 slučajeva (operacija i pregled specijaliste) i tri odgovora u tri slučaja (operacija, pregled specijaliste i/ili akušerske usluge /pregled kod porodičnog ljekara/sve usluge).

U narativnom dijelu objašnjavali su koje su im zdravstvene usluge bile uskraćene: *"Redovan odlazak ginekologu tokom trudnoće", "Lijekovi, injekcije voltarena", "Pregled interniste jer rade samo dvije osobe i čeka se termin po 6 mjeseci", "Dijagnostika", "CT kičme sam morala privatno raditi 3x", "Odlazak ljekaru opšte prakse 3x", "Vakcina, pregled, PCR, UZ, CT pluća sve sam radila privatno da bih preživjela", "Kontakt, komunikacija, savjet, upute za liječenje", "Laboratorijske usluge", "Usluge dermatologa", "Fizikalna terapija" 3x, "Zubar".*

Dodatni odgovori: *"Sve je uskraćeno, od antitetanusa do aspirina", "Liječenje u dnevnoj bolnici psihijatrije", "Specijalistički pregledi" 3x, "Pregled, infuzija uskljed teške dehidracije usljed posledica covida", "Protetičke usluge", "Doktor me odbio primiti više puta iako je mogao", "Nalaz za antitijela", "Hospitalizacija", "Dijete su mi izbacili iz pedijatrije jer je kašljao. Samo primaju zdravu djecu", "Kao onkološkom pacijentu mi je rečeno da dođem za 8 mjeseci", "U Mostaru ne radi magnet i plaća se privatno".*

Grafikon 19: Sa(znanja) o "putu pacijenta"

Da li Vam je poznat "put pacijenta" odnosno da li znate kome da se obratite za zdravstvenu uslugu tokom COVID-19 pandemije?

Procenat

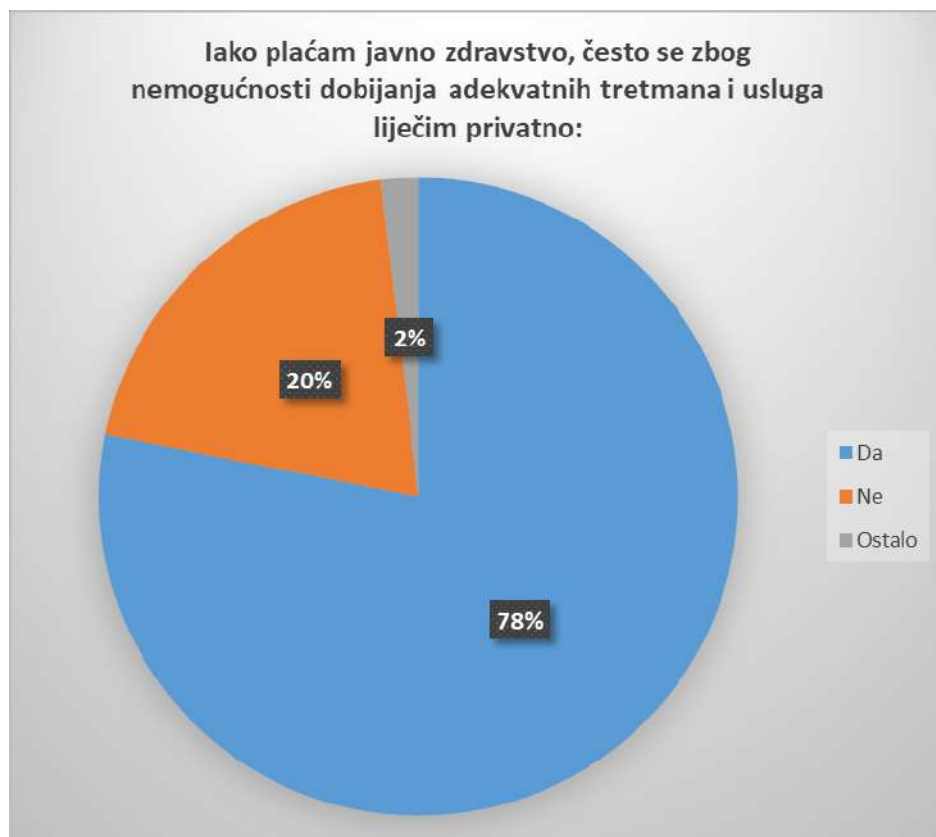
Broj ispitanika

Odgovor	Procenat	Broj ispitanika
Da	61.8	619
Ne	38.2	382
Suma	100.0	1001

'Put pacijenta' je mjera koju su propisale nadležne institucije da bi se spriječilo širenje zaraze korona virusom. U javnom diskursu ovaj termin je više bio poznat zdravstvenim radnicima, ali putem medija i drugih informativnih kanala građani su trebali da budu informisani šta 'put pacijenta' predstavlja. Rezultati istraživanja su pokazali da je više od pola ispitanika informisano putem medija ili iskustveno o tome kome i kako da se obrate za zdravstvenu uslugu tokom COVID-19 pandemije, dok 38.2 % ispitanika nije upoznato sa preporukom koja definiše 'put pacijenta'. Vidi Grafikon 19.

Grafikon 20: Liječenje u privatnim ordinacijama

Iako plaćam javno zdravstvo, često se zbog nemogućnosti dobijanja adekvatnih tretmana i usluga liječim privatno:

Procenat

Broj ispitanika

Odgovor	Procenat	Broj ispitanika
Da	78.1	782
Ne	20.0	200
Ostalo	1.9	19
Suma	100	1001

Prema iskazima ispitanika, zbog nemogućnosti dobijanja zdravstvenih usluga u javnom sektoru, najveći broj ispitanika 78.1 % je odgovorilo da se liječi u privatnim zdravstvenim ordinacijama i klinikama, dok je 20 % njih zadržalo praksu liječenja u javnim zdravstvenim institucijama.

U otvorenim odgovorima pod "ostalo", navodi se narativno:

"Ponekad i po potrebi" 3x, " Za mene plaća biro", "Za sve preglede za slučaj moga brata zadnjih dana platili smo. Sad operaciju moram platiti privatno (iako smo

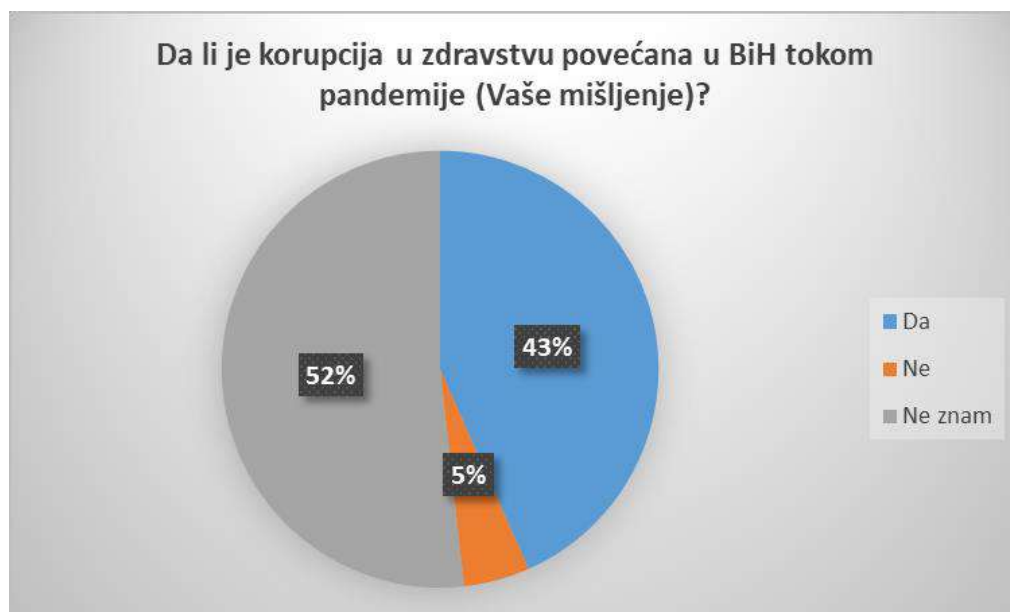
Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

oboje nezaposleni) kod doktora u Hrvatskoj (puno jeftinija operacija nego u BiH) jer Opća bolnica nema instrumenata za artroskopiju (iako se na stranici javno hvale ovim zahvatom, a KCUS nas je strah zbog doktora i njegovog ponašanja", "Zbog nedostatka stručnog kadra u bolnicama i zdravstvenim ustanovama", "Zbog dugog reda čekanja termina", "Ja sam ljekar pa liječim samog sebe", "Jedino se privatno može nešto obaviti".

Grafikon 21: Povećanje korupcije tokom pandemije (subjektivna percepcija)

Da li je korupcija u zdravstvu povećana u BiH tokom pandemije (Vaše mišljenje)?	Procenat	Broj ispitanika
---	----------	-----------------

Da	43.4	434
Ne	4.9	49
Ne znam	51.7	518
Suma	100.0	1001

Učesnicima istraživanja je bilo ponuđeno da daju svoju percepciju i subjektivno mišljenje, kroz iskustvo, o tome da li je korupcija u zdravstvu povećana u BiH tokom pandemije. Kao što možemo da vidimo iz Grafikon 23, jedan dio ispitanika (43.9 %) smatra da je korupcija povećana, dok više od polovine ispitanika (51.7 %) ne zna odgovor na ovo pitanje, a svega 4.9 % ispitanika misli da nije došlo do povećanja korupcije u zdravstvu. Vidi Grafikon 21.

Grafikon 22: Povreda prava pacijenata tokom pandemije

U kojem segmentu su najviše kršena Vaša prava u zdravstvenim ustanovama tokom COVID-19 pandemije? (slobodni odgovori)

Ovo je posljednje pitanje koje možemo posmatrati samo u kontekstu otvorenih narativnih odgovora. Nakon grupisanja odgovora, možemo ih podijeliti u 5 cjelina.

Ispitanici su se sami izjasnili, bez prethodno ponuđenih odgovora za ovu problematiku:

- 1) Sva prava su kršena: 146 osoba (40 %)
- 2) Nemogućnost odlaska specijalisti: 125 osoba (34 %)
- 3) Čekanje, neljubaznost, nemar: 44 osobe (12 %)
- 4) Nemogućnost odlaska porodičnom ljekaru: 27 osoba (8%)
- 5) Nemogućnost izvršenja operacije 22 osobe (6 %)

Ukupno: 364 osobe su se izjasnile o konkretnim kršenjima prava pacijenata u zdravstvenim ustanovama u Federaciji BiH.

Zaključak iz grafikona 22 je da je tokom pandemije definitivno najviše problema bilo sa odlaskom specijalisti ljekaru iako nije zanemariv ni broj pritužbi na rad ljekara porodične medicine, nemogućnost izvršenja operativnog zahvata, čekanje, neljubaznost zdravstvenih uposlenika. Najviše ispitanika smatra da su kršena "sva" prava, njih 146.

2.1. ZAKLJUČCI ANALIZE ZA PODRUČJE FEDERACIJE BIH

Ovo je inicijalno istraživanje o korupciji i stanju u zdravstvu kada je u pitanju poštivanje prava pacijenata i ljudskih prava. Rezultati analize koja je rađena na području Federacije BiH mogu potaknuti dalje i dublje istraživanje problematike koja se pokazala izuzetno potrebnom, poput utvrđivanja - koliko građani prepoznaju važnu razliku između pojma mita/korupcije i poklona, kao i da li je javnost informisana gdje i kako može doći do definicija, zakona i drugih informacija o tome šta znači korupcija u zdravstvu, kako je prepoznati, kako reagovati u takvim slučajevima, odnosno koja prava pacijenata se krše i kome se obratiti u tom slučaju.

Kroz set različitih pitanja, ovom analizom se propitivala hipoteza o tačnosti indikacije da je 'davanje mita ljekarima' za zdravstvenu uslugu postalo svakodnevna praksa koja se pretvorila u kulturološku naviku. Ono što jeste jasno vidljivo je da jedna trećina populacije jeste učestvovala u određenoj vrsti razmjene novca ili poklona za javne zdravstvene usluge.

Jedno od najvažnijih pitanja u analizi je- da li ste nekada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu (vidi grafikon 6), pokazuje da se više od jedne trećine ispitanika (34,1 %) izjasnilo da jeste imalo iskustvo davanja mita za određenu zdravstvenu uslugu, što pokazuje da svaka treća osoba u javnom zdravstvu, svojevrijedno ili na traženje zdravstvenog radnika, učestvuje u korupciji u zdravstvu prećutno, 'iza zatvorenih vrata'. Ohrabruje podatak da je veliki procenat ispitanika, njih 66 %, odgovorilo negativno navodeći da nisu dali mito za određenu zdravstvenu uslugu. Neki od njih se radije unaprijed opredjeljuju za privatnu praksu, bez razvijene svijesti o tome da opet plaćaju zdravstvenu uslugu iako je već plaćaju u javnom zdravstvu, kroz doprinose i poreze na plate, ugovore o radu, djelu, autorskim ugovorima, a javno zdravstveno osiguranje je čak građanima plaćeno i ako su uredno prijavljeni u zavodima za zapošljavanje kao nezaposlene osobe.

Grafikon 7 otkriva vrstu mita koji je najviše uobičajen i to su pokloni i zatim skoro isti procenat novac, dok grafikon 8 pokazuje da se najčešće poseže za nekim oblikom mita za operativne tretmane i dijagnostičke preglede.

Vjerovatno najviše iznenađujući podatak iznesen je u grafikonu 9 koji pokazuje da se mito najčešće daje na insistiranje pacijenata (55 % ispitanika), a 26% na

insistiranje zdravstvenog radnika/ce. Ispitanici to objašnjavaju u narativnim odgovorima poput "Znam da se očekuje mito, a i kad se da, urade bolje posao", "Zna se da bi pacijent bio tretiran na najgori način ako on ili neko njegov ne da mito", "Dala sam mito da ne bih umrla na porodu"...

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

U Grafikonu 10 se propituje prijavljivanje slučajeva korupcije gdje nailazimo na poražavajući podatak da 91 % anketiranih osoba koje su imale iskustva sa davanjem mita u javnom zdravstvu, takav slučaj ili slučajeve- nije prijavio/la. Najveći broj ispitanika zna da je davanje mita krivično djelo i smatra da ipak treba prijaviti korupciju, iako se oni sami nisu za to opredijelili u svojim odgovorima (vidi grafikon 11). Veliki dio ispitanika nema povjerenje u nadležne institucije po pitanju prijavljivanja korupcije u zdravstvu (vidi grafikon 14).

U dijelu koji govori o zadovoljstvu pacijenata zdravstvenim uslugama (vidi grafikon 16), čak 64,7 % ispitanika nisu zadovoljni zdravstvenim uslugama, dok ih je 34 % zadovoljnih.

III segment istraživanja, reflektira se na sistem zdravstvene zaštite tokom COVID-19 pandemije, poznavanju 'puta pacijenta', liječenja u privatnim zdravstvenim ordinacijama i klinikama, povećanju koruptivnih aktivnosti tokom pandemije i kršenju prava pacijenta u zdravstvenim ustanovama.

Na pitanje koje je prikazano u grafikonu 17, više od trećine ispitanika je odgovorilo potvrdno, da im jesu uskraćene zdravstvene usluge tokom pandemije i to najčešće - pregled specijaliste.

Takođe, izuzetno veliki broj anketiranih je odgovorio da se liječi u privatnim ordinacijama iako plaća javno zdravstvene usluge u visokom procentu 78,1 % i to zbog "dugog čekanja za termin", "Zbog toga što bolnice nemaju potrebnu opremu i kadrove", "Jedino se privatno može nešto obaviti"... (vidi grafikon 20).

U grafikonu 21, subjektivna percepcija ispitanika je da je korupcija u zdravstvu tokom pandemije povećana i to misli 43,4 % ispitanika, dok svega 4,9% smatra da korupcija nije povećana tokom 2020/2021. godine. Zanimljivo je veliki broj anketiranih 51,7 % nema mišljenje o ovom pitanju.

Posljednje pitanje - u kojem segmentu su najviše kršena Vaša prava u zdravstvenim ustanovama tokom pandemije, zaključak je da je definitivno najviše problema bilo sa odlaskom specijalisti, izvršenjem operativnih zahvata, iako nije zanemariv ni broj pritužbi na rad ljekara porodične medicine, čekanje. Ipak, najviše ispitanika smatra da su kršena "sva prava".

3. ANALIZA REZULTATA ANKETE U REPUBLICI SRPSKOJ

Podaci za područje Republike Srpske su prikupljeni u periodu avgust- oktobar 2021. godine, popunjavanjem upitnika u direktnom kontaktu ispitanika i anketara, uz prethodno upoznavanje ispitanika od strane anketara o samom projektu, istraživanju i ciljevima koje se istraživanjem žele postići.

Takođe, anketni upitnik je bio dostupan i u elektronskoj formi na linku: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdfY2BF_Hq8ZYCKRvSxm-8Yb-IsYrOlv8lbWeCZHo5swT7SCA/viewform?usp=sf_link

Istraživanje je provedeno u Republici Srpskoj – regija Istočne Hercegovine u gradu Trebinju i opštinama: Bileći, Ljubinju, Berkovićima, Nevesinju, Gacku.

Veličinu uzorka čini ukupno 1.000 ispitanika. Intervju su radili anketari koje je angažovalo UG „Stop mobbing” Trebinje. Rezultati služe u svrhu analize stanja u društvu vezano za pitanje korupcije u zdravstvu te mogu biti interpretirani u stručne i znanstvene svrhe.

Kvantitativno istraživanje je provedeno prikupljanjem važećih propisa kojim je obuhvaćena zaštita od korupcije, te sekundarnih izvora informacija, izvještaja, analiza, štampanih materijala i sl.

Upitnik je dizajniran na način da bude prilagođen razumijevanju građana i sastojao se od različitih pitanja na koja su odgovarali zaokruživanjem prihvatljivog ponuđenog odgovora ili dopisivanjem vlastitog.

Udruženje građana "Stop mobbing" je garantovao potpunu anonimnost učesnika u anketi. Na osnovu dobijenih rezultata analize, kreirane su preporuke koje će pomoći identifikaciji ključnih nedostataka u procesu zaustavljanja ili smanjenja korupcije u zdravstvu na nivou BiH.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

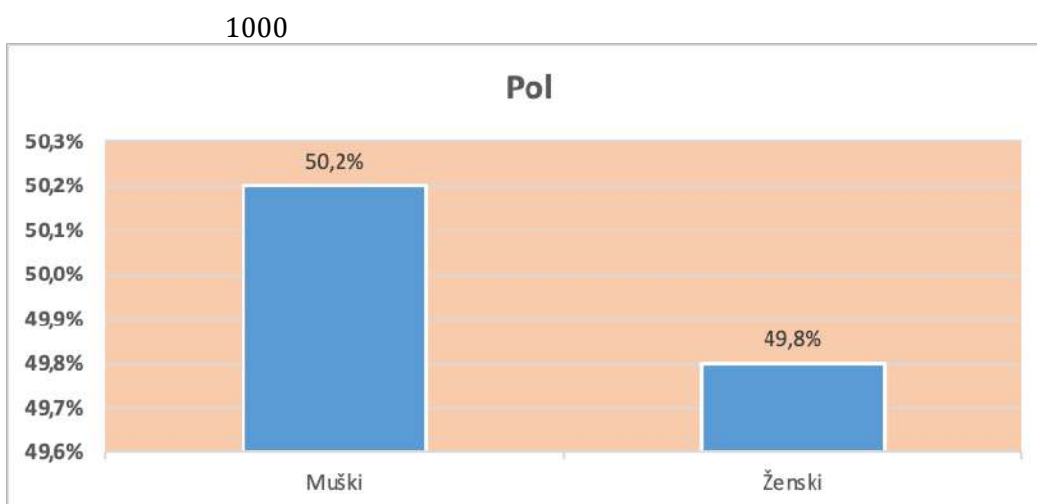
KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Demografska struktura uzorka

Istraživanjem i analiziranjem najčešćih pojava oblika korupcije iz perspektive pacijenata (kako je zdravstvo reagovalo prema pacijentima u toku pandemije, gdje pacijenti smatraju da su kršena njihova zakonska prava, kakav je "put pacijenta", proces testiranja pacijenata, proces vakcinacije i slično), kao ciljna grupa obuhvaćeni su građani, pacijenti.

Struktura uzorka najprije je prikazana grafički i tabelarno. Strukturalni prikaz usklađen je prema ličnim karakteristikama ispitanika koji su učestvovali u istraživanju, utvrđenim korištenjem sljedećih varijabli: 1. pol ispitanika, 2. stepen obrazovanja ispitanika, 3. godine života ispitanika i 4. radni status.

Grafikon 1: Pol ispitanika:

ISPITANICI		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	Ženski	498	49,8%
	Muški	502	50,2%
	Ukupno	1000	100,0

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 2: Obrazovna struktura ispitanika

OBRAZOVNA STRUKTURA		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	NK	16	1,6
	SSS	686	68,6%
	VSS	292	29,2%
	Postdiplomski ili specijalistički studij	6	0,6%
	UKUPNO:	1000	100,0

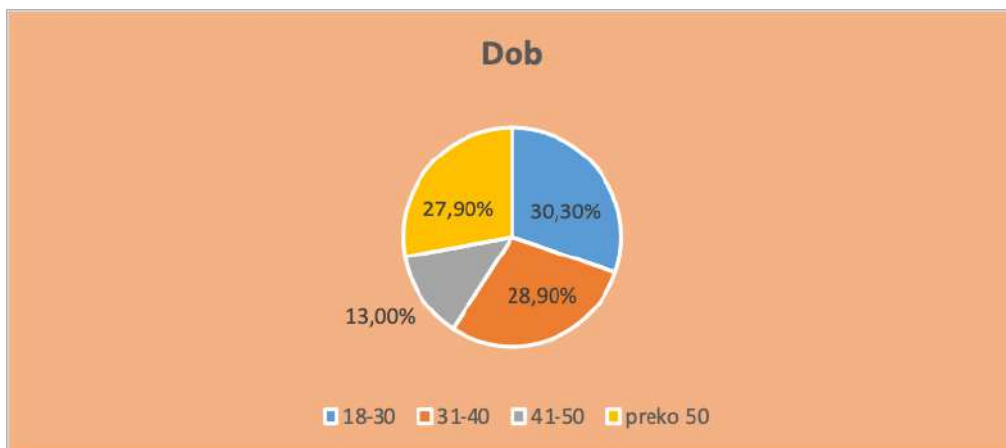

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

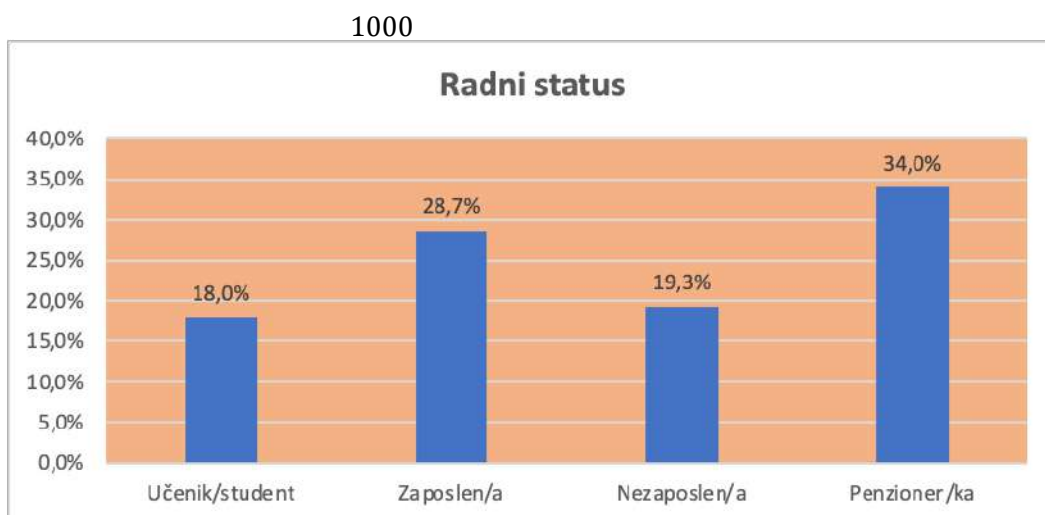
KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 3: Dob ispitanika:

STAROSNA STRUKTURA		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	18-30	302	30.30%
	31-40	289	28.90%
	41-50	130	13.00%
	Preko 50	279	27.90%
	UKUPNO:	1000	100,0%

Grafikon 4: Radni status ispitanika

Analiza

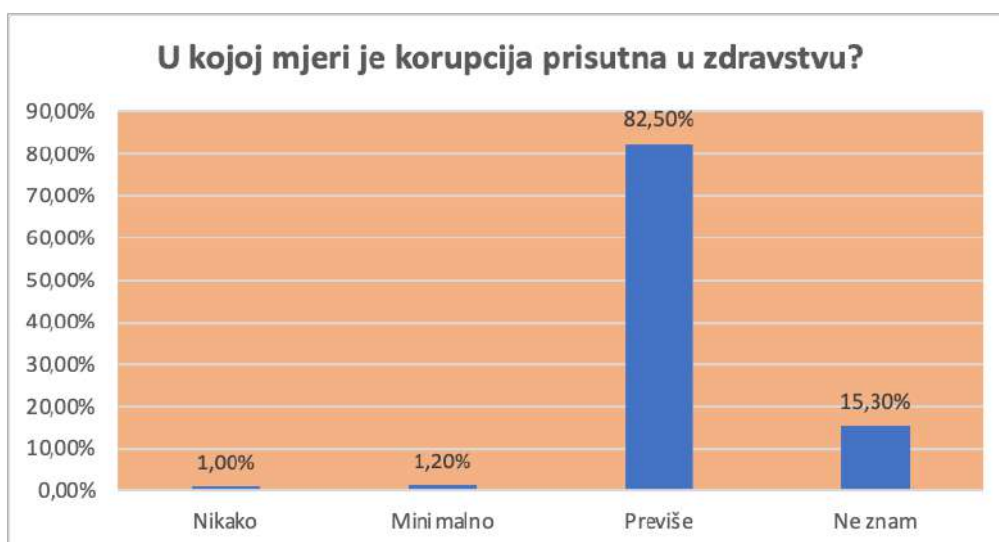
percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

RADNI STATUS		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	Učenik/student	180	18.0%
	Zaposlen/a	287	28.7%
	Nezaposlen/a	193	19.3%
	Penzioner/ka	340	34.0%
	UKUPNO:	1000	100,0%

II - OPŠTA PITANJA

Grafikon 5: Prisutnost korupcije u zdravstvu u RS (subjektivna percepcija)

U kojoj mjeri je korupcija prisutna u zdravstvu u BiH (Vaše mišljenje)?		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	Nikako	10	1.00%
	Minimalno	12	1.20%
	Previše	825	82.50%
	Ne znam	153	15.30%
	UKUPNO:	1000	100,0%

Na pitanje u kojoj mjeri je korupcija prisutna u zdravstvu u BiH (subjektivna percepcija) 82.50% ispitanika smatra da korupcije ima previše, 1,20% ispitanika je vjeruje da ima minimalno korupcije, 15,30 % ne zna da li ima korupcije a 1% smatra da nema nikako slučajeva korupcije u zdravstvu.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 6: Davanje mita za zdravstvenu uslugu

Da li ste ikada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu?	IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
Da	298	29.80%
Ne	702	70.20%
UKUPNO:	100	100,0%

Na pitanje da li ste ikada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu 29.80% ispitanika je odgovorilo da, 70.20% je ispitanika odgovorilo da nije dalo mito.

Grafikon 7: Vrste mita

(Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Ako ste dali mito, u čemu se to ogledalo ?		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	U vidu novca	132	44%
	U vidu poklona	166	56%
	U vidu usluge	0	0
	Nešto drugo (dopisati)	0	0
	UKUPNO:	298	100,0%

Na pitanje da li ste ikada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu ispitanika 44% ispitanika je odgovorilo da su dali mito u vidu novca, a 56 % je dalo u vidu poklona.

U javnosti ne postoji jednoznačajan pojam korupcije. Ova pojava se prije svega vezuje za "davanje gotovine" ili ostvarivanja novčane dobiti, dok se mnogi postupci koji podrazumijevaju recipročne obaveze davanja - usluga, poklona, ustupaka, a koji predstavljaju sastavni dio tradicionalnog morala - izuzimaju. Poistovijećivanje značajnog dijela korupcijske prakse sa obavezama koje proističu iz normi tradicionalnog morala predstavlja psihološku podlogu ne samo za tolerisanje, već i opravdavanje ove pojave.

Grafikon 8: Mito za dijagnostiku ili operativni tretman

(Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

<i>Ako ste dali mito, za koju zdravstvenu uslugu ste to činili ?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Dijagnostika	145	48.66%
	Operativni tretman	153	51.34%
	Drugo	0	0
	UKUPNO:	298	100,0%

Na pitanje da li ste ikada dali mito, za koju zdravstvenu uslugu određenu zdravstvenu uslugu to učinili 48.66% ispitanika je odgovorilo da su dali mito za dijagnostiku, a 51.34% ispitanika da je dalo za operativni tretman

Grafikon 9: Motivi davanja mita

(Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

<i>Ako ste dali mito, da li je to od Vas traženo ili ste to samoinicijativno učinili:</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Na svoje insistiranje	130	43.62%
	Na insistiranje zdravstvenog radnika	168	56.38%
	UKUPNO:	298	100,0%

Na pitanje da li ste ikada dali mito, da li je to od Vas traženo ili ste to samoinicijativno učinili: 43.62% ispitanika je odgovorilo da su dali mito na svoje insistiranje, a 56.38% ispitanika da je dalo na insistiranje zdravstvenog radnika.

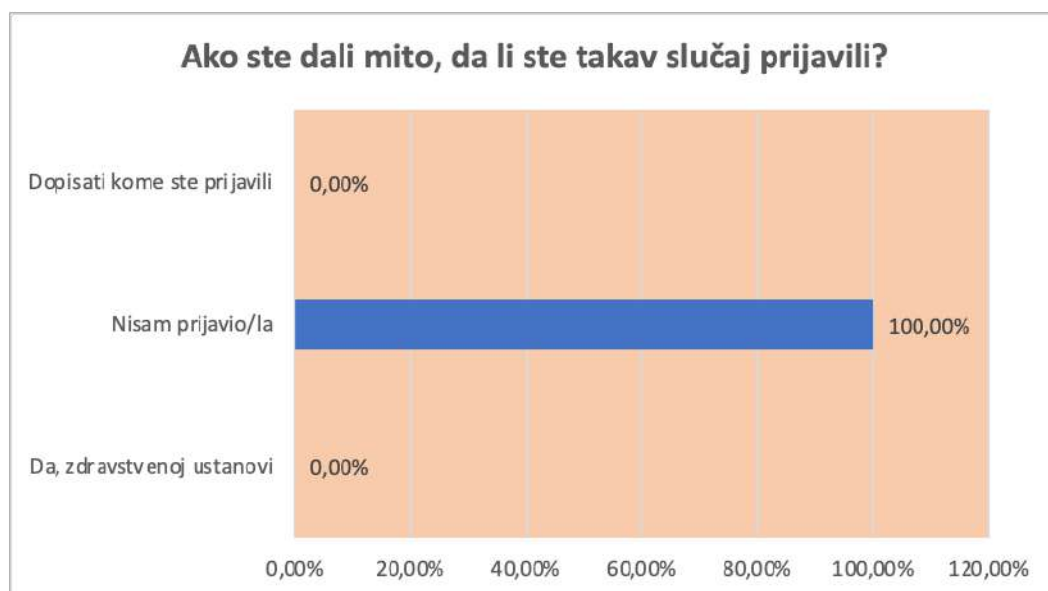
Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 10: Prijava korupcije

(Ispunjavaju samo oni koji su imali iskustvo s mitom i korupcijom)

<i>Ako ste dali mito, da li ste takav slučaj prijavili ?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da, zdravstvenoj ustanovi	0	0.00%
	Nisam prijavio/la	298	100.00%
	Dopisati kome ste prijavili	0	0.00%
	UKUPNO:	298	100,0%

Na pitanje da li ste ikada dali mito, da li ste to prijavili: 100 % ispitanika je odgovorilo negativno.

Grafikon 11: Davanje i uzimanje mita - krivično djelo

<i>Da li znate da je davanje mita krivično djelo, kao i uzimanje mita?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	890	89.00%
	Ne	15	1.50%
	Ne znam ništa o tome	95	9.50%
	UKUPNO:	1000	100,0%

Na pitanje da li znate da je davanje mita krivično djelo, kao i uzimanje mita: 89.00% ispitanika je odgovorilo da znaju da je davanje mita krivično djelo, kao i uzimanje mita. 1.50% ispitanika je navelo da ne zna da je davanje mita krivično djelo, kao i uzimanje mita, a 9.50% ispitanika navelo je da ne zna ništa o tome. Većina građana pokazuje da je svjesna toga da je korupcija realnost ovog društva i da predstavlja društveni problem.

Grafikon 12: Svijest o važnosti prijave korupcije

<i>Smatrate li da treba prijaviti slučajeve korupcije u zdravstvu:</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da, treba	764	76.40%
	Ne, dio domaće tradicije je da se časti	191	19.10%
	Nemam stav	45	4.50%
	UKUPNO:	1000	100,0%

Na pitanje smatrate li da treba prijaviti slučajeve korupcije u zdravstvu: 76.40% ispitanika je odgovorilo da treba prijaviti korupciju, 19.10% ispitanika smatra da ne treba prijaviti korupciju jer je dio domaće tradicije da se časti, dok 4.50% ispitanika nije imalo stav po ovom pitanju.

No, s druge strane, na pitanje da li ste prijavili slučaj kada ste dali mito 100 % ispitanika je odgovorilo da nisu, što oslikava realan problem korupcije u zdravstvu u Republici Srpskoj i razliku između prakse i verbalnog izjašnjavanja (vidi grafikon 10).

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 13: Saznanja o procesu prijavljivanja korupcije

<i>Da li znate kako uopšte prijaviti korupciju u zdravstvu i kome?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	398	39.80
	Ne	602	60.20
UKUPNO:		1000	100 %

Na pitanje da li znate kako uopšte prijaviti korupciju u zdravstvu i kome, 39.8 % ispitanika je odgovorilo da znaju kako treba da prijave korupciju u zdravstvu i kome, a 60.20% ispitanika je navelo da ne zna. Ovi odgovori ukazuju na potrebu za edukacijom građana iz oblasti korupcije u zdravstvu (pojam korupcije, način prijavljivanja, primjeri iz prakse) kako bi se građani osvijestili i prestali da učestvuju u ovakvim aktivnostima.

Grafikon 14: Povjerenje u institucije

<i>Imate li povjerenja u sistem zaštite i reakcije nadležnih institucija, ukoliko biste prijavili korupciju</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	630	63 %
	Ne	350	35 %
	Nemam stav	20	2 %
UKUPNO:		1000	100,0%

Na pitanje imate li povjerenja u sistem zaštite i reakcije nadležnih institucija, ukoliko biste prijavili korupciju: 63 % ispitanika je odgovorilo sa da imaju povjerenje u sistem zaštite, 35 % ispitanika je navelo da nema povjerenje u sistem zaštite, a 2 % ispitanika nema stav o ovom pitanju.

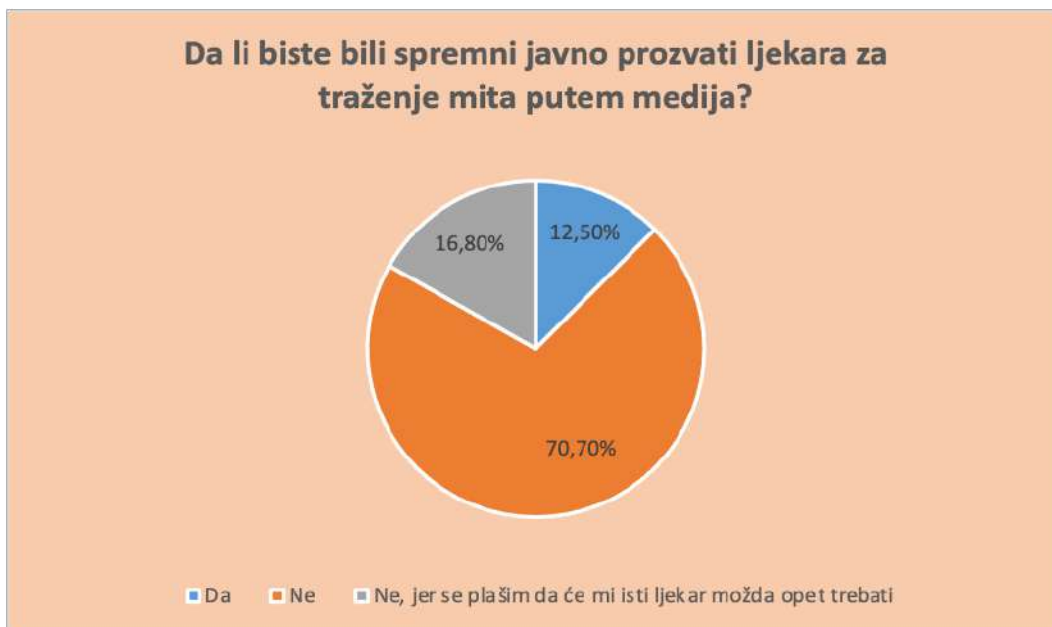

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

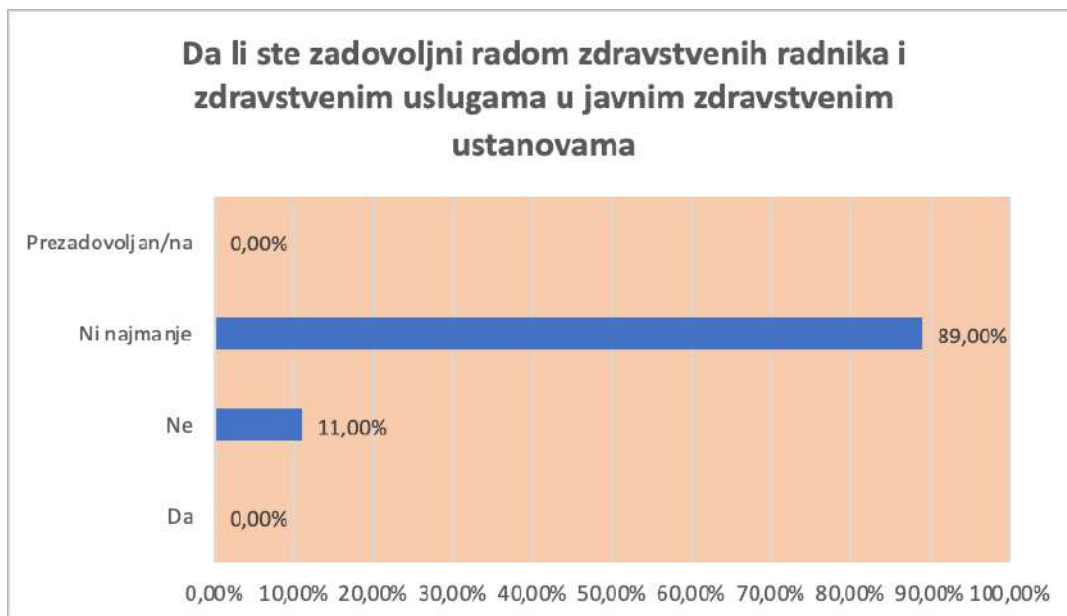
Grafikon 15: Javno sučeljavanje sa primateljima ili tražiteljima mita

Da li biste bili spremni javno prozvati ljekara za traženje mita putem medija?		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	Da	125	12.50%
	Ne	707	70.70%
	Ne, jer se plašim da će mi isti ljekar možda opet trebati	168	16.80%
	UKUPNO:	1000	100,0%

Na pitanje da li biste bili spremni javno prozvati ljekara za traženje mita putem medija 12.50% ispitanika je navelo da je spremno prozvati ljekara za traženje mita putem medija, 70.70% je navelo da nije spremno prozvati ljekara za traženje mita, 16.80% ispitanika je navelo da nije spremno prozvati, jer se plaše da će im isti ljekar možda opet trebati.

Grafikon 16: Zadovoljstvo pacijenata

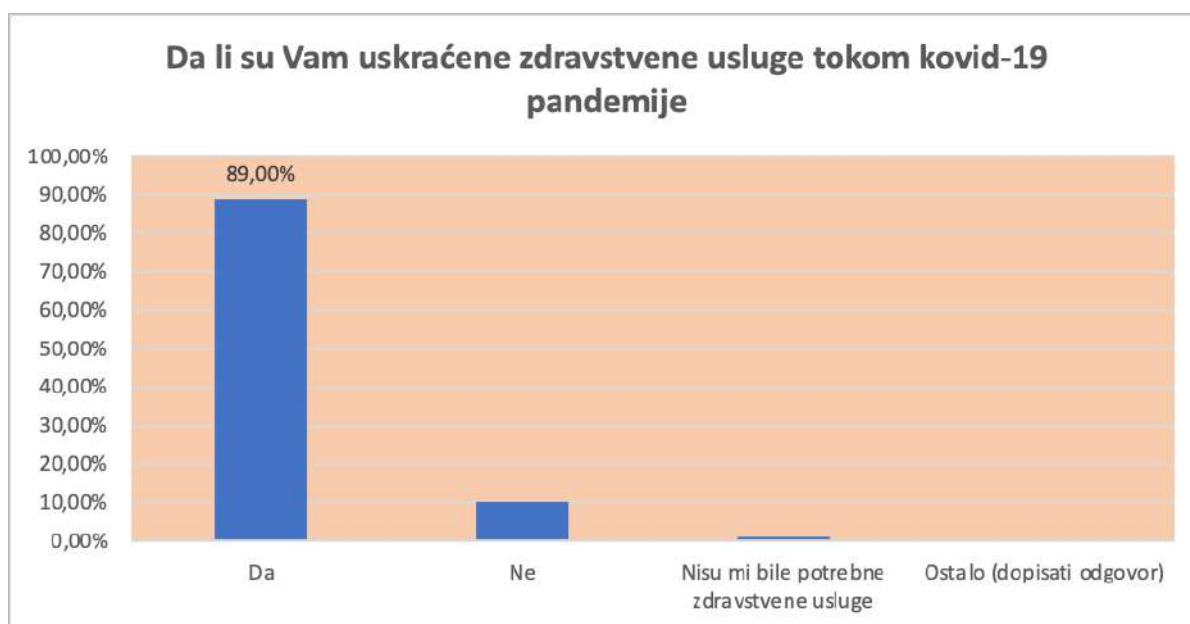
<i>Da li ste zadovoljni radom zdravstvenih radnika i zdravstvenim uslugama u javnim zdravstvenim ustanovama ?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	0	0 %
	Ne	110	11 %
	Ni najmanje	890	89 %
	Prezadovoljan/na	0	0 %
UKUPNO:		1000	100%

Na pitanje da li ste zadovoljni radom zdravstvenih radnika i zdravstvenim uslugama u javnim zdravstvenim ustanovama 11 % ispitanika je navelo da nije zadovoljno sa uslugama, 89 % ispitanika je navelo da ni najmanje nije zadovoljno.

III PROCJENA KVALITETE ZDRAVSTVENIH USLUGA TOKOM COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 17: Procjena zdravstvenih usluga u vrijeme pandemije

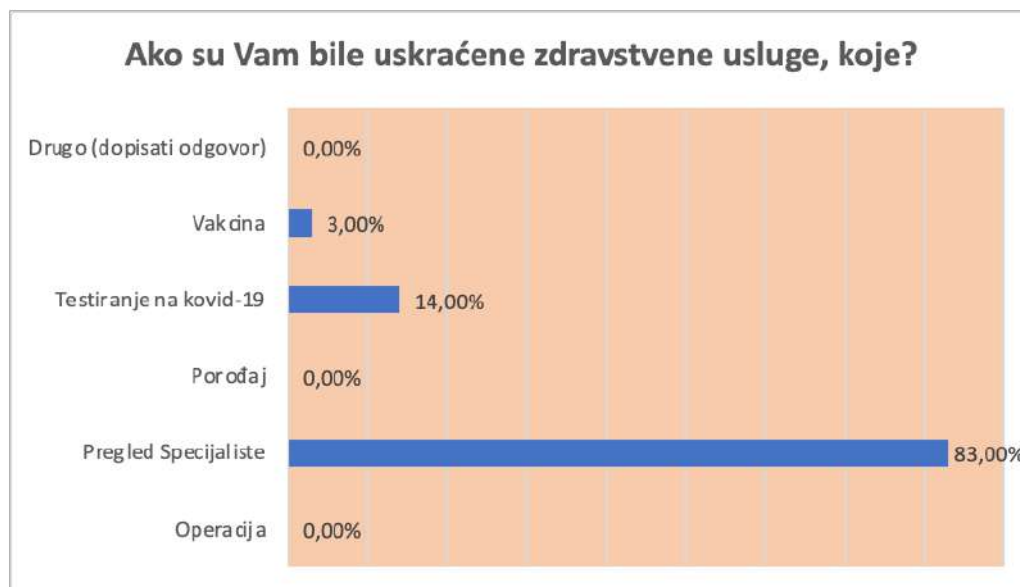

<i>Da li su Vam uskraćene zdravstvene usluge tokom kovid - 19 pandemije?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	890	89.00%
	Ne	100	10.00%
	Nisu mi bile potrebne zdravstvene usluge	10	1.00%
	UKUPNO:	1000	100,0%

Na pitanje da li su Vam uskraćene zdravstvene usluge tokom kovid - 19 pandemije 89 % ispitanika je navelo da su im uskraćene zdravstvene usluge tokom kovid - 19 pandemije, 10 % je navelo da im nisu uskraćene zdravstvene usluge tokom kovid - 19 pandemije, 1 % ispitanika je navelo da im nisu bile potrebne zdravstvene usluge.

Grafikon 18. Uskraćivanje zdravstvenih usluga

Ako su Vam uskraćene zdravstvene usluge, koje?		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	Operacija	0	0 %
	Pregled Specijaliste	830	83 %
	Usluge za porodilje	0	0 %
	Testiranje na kovid-19	140	14 %
	Vakcina	30	3 %
	UKUPNO:	1000	100 %

Na pitanje o vrsti uskraćivanja zdravstvenih usluga tokom pandemije, čak 83 % ispitanika je navelo da su im uskraćene zdravstvene usluge ljekara specijaliste, 14 % je navelo da im je uskraćeno testiranje na kovid-19, dok je 3 % ispitanika navelo da nisu mogli dobiti vakcine. Nije bilo odgovora vezanih za uskraćivanje operativnih zahvata.

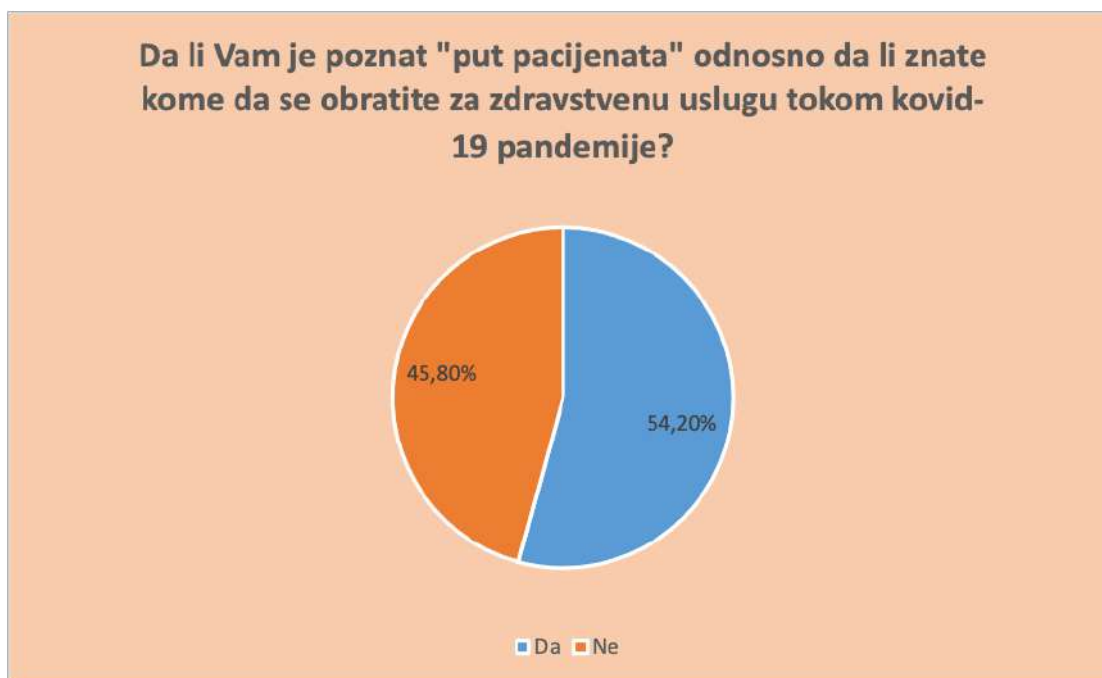

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 19: Sa(znanja) o "putu pacijenata"

<i>Da li Vam je poznat „put pacijenta“ odnosno da li znate kome da se obratite za zdravstvenu uslugu tokom kovid-19 pandemije ?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	542	54.20%
	Ne	458	45.80%
	UKUPNO:	1000	100 %

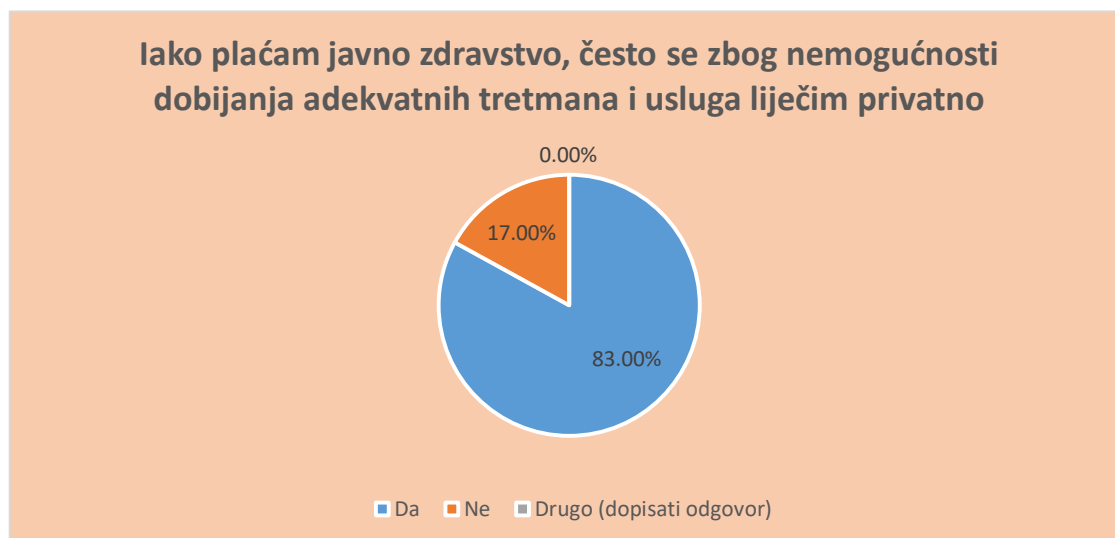
Na pitanje da li Vam je poznat „put pacijenta“ odnosno da li znate kome da se obratite za zdravstvenu uslugu tokom kovid-19 pandemije, 54.20% ispitanika je navelo da im je poznat „put pacijenta“, a 45.80% ispitanika je navelo da im nije poznat „put pacijenta“ odnosno da ne znaju kome treba da se obrate za zdravstvenu uslugu tokom pandemije.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Grafikon 20: Liječenje u privatnim ordinacijama

<i>Iako plaćam javno zdravstvo, često se zbog nemogućnosti dobijanja adekvatnih tretmana i usluga liječim privatno</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Da	830	83 %
	Ne	170	17 %
	UKUPNO:	1000	100 %

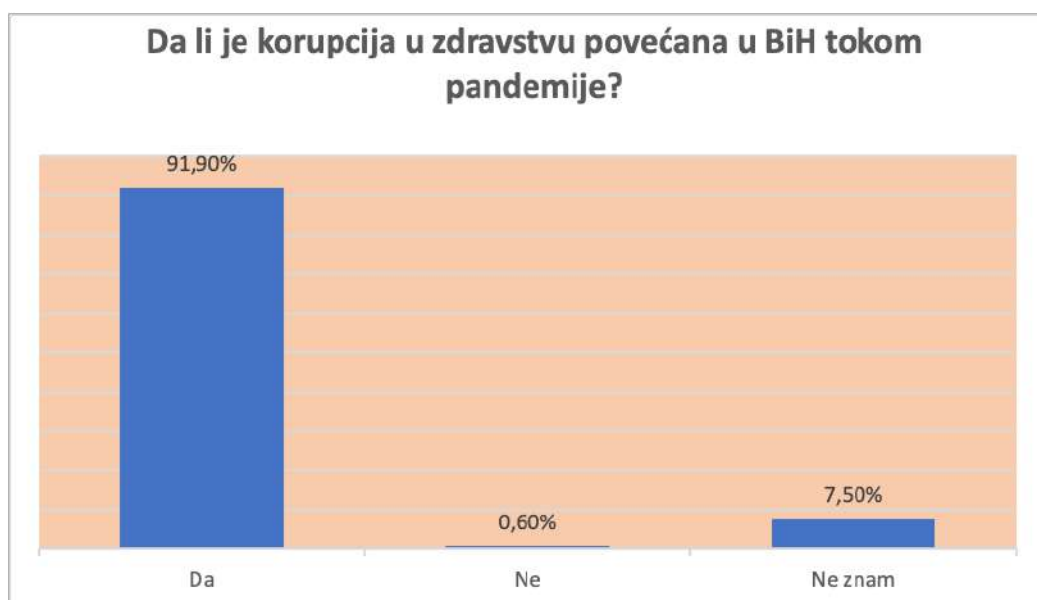
Na pitanje iako plaćam javno zdravstvo, često se zbog nemogućnosti dobijanja adekvatnih tretmana i usluga liječim privatno 83 % ispitanika je navelo da se liječe privatno, a 17.00% ispitanika navelo je da se ne liječi privatno.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

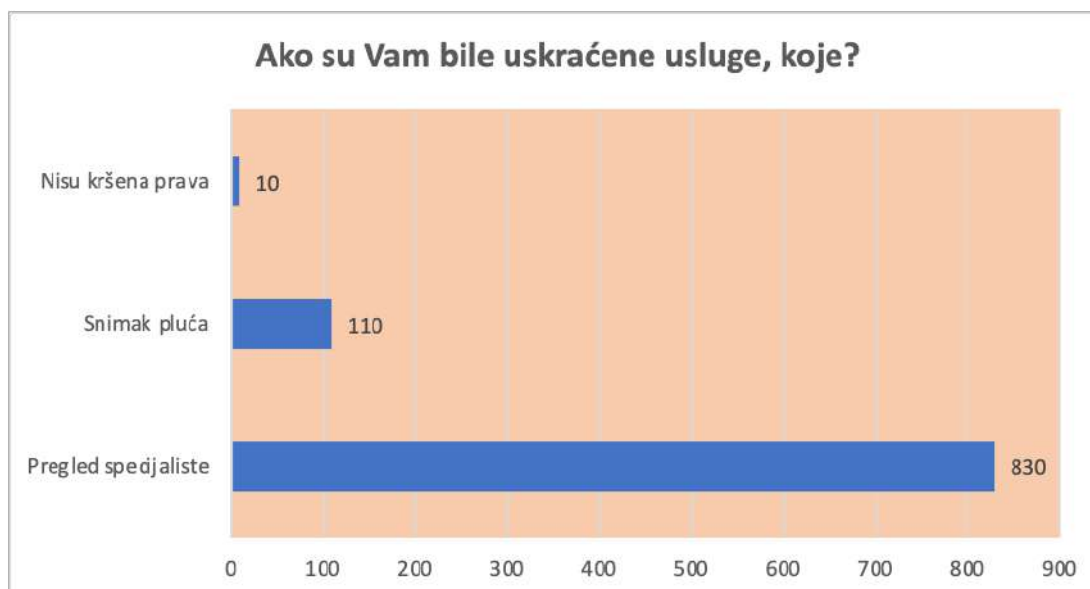
**Grafikon 21: Povećanje korupcije tokom pandemije
(subjektivna percepcija)**

Da li je korupcija u zdravstvu povećana u BiH tokom pandemije ?		IZRAŽENO U BROJEVIMA	IZRAŽENO U PROCENTIMA
UZORAK	Da	919	91.90 %
	Ne	6	0.60 %
	Ne znam	75	7.50 %
	UKUPNO:	1000	100 %

Na subjektivno pitanje vezano za percepciju pacijenata o povećanju korupcije u zdravstvu tokom pandemije, 91.90% ispitanika smatra da je korupcija povećana, 0.60% ispitanika vjeruje da nije povećana, dok je 7.50% je navelo da ne zna.

Grafikon 22: Povreda prava pacijenata tokom pandemije

<i>Ako su Vam bile uskraćene ,koje ?</i>		<i>IZRAŽENO U BROJEVIMA</i>	<i>IZRAŽENO U PROCENTIMA</i>
UZORAK	Pregled specijaliste	830	87.37 %
	Snimak pluća	110	11.58 %
	Nisu kršena prava	10	1.05 %
UKUPNO:		950	100,0%

Na narativno pitanje u kojem segmentu su najviše kršena prava pacijenata u zdravstvenim ustanovama tokom pandemije, dati su slobodni odgovori ispitanika koje smo svrstali u tri grupe. 830 odgovora je glasilo da im je onemogućen pregled specijaliste, 110 odgovora je da u vrijeme pandemije nisu mogli ostvariti snimanje pluća, a 10 odgovora glasi da im nisu kršena prava u zdravstvenim ustanovama

3.1. ZAKLJUČCI ANALIZE ZA PODRUČJE REPUBLIKE SRPSKE

Analiza podataka empirijskog istraživanja o percepcijama, stavovima i iskustvima građana sa fenomenom korupcije u zdravstvu u Republici Srpskoj u toku pandemije, pokazuje da pacijenti i građani smatraju da se u znatnoj mjeri krše njihova zakonska prava u zdravstvenim ustanovama.

Prvo, većina građana smatra da je korupcija realnost ovog društva i da predstavlja društveni problem. Građani ovu devijantnu pojavu u manjoj mjeri doživljavaju kao sopstveni problem imajući vjerovatno u vidu "malu" korupciju u kojoj i sami učestvuju i koja im prividno donosi korist u vidu osiguranja bržeg i sigurnijeg tretmana u zdravstvu.

Drugo, ne postoji jedinstveno mišljenje o korupciji kao izrazito štetnom društvenom problemu "protiv koje se na sve načine treba boriti".

Relativizacija opasnosti koju ona predstavlja za društvo u cjelini predstavlja znak da se društvo, bar djelimično, naviklo na pojavu korupcije i da je spremno da je, bar u izvjesnoj mjeri toleriše. Međutim, još uvijek većina ispitanika ima negativan vrijednosni odnos prema korupciji i smatra je zlom protiv kojeg se treba boriti na svaki način.

Treće, u javnosti ne postoji jednoznačajan pojam korupcije. Ova pojava se prije svega vezuje za davanje gotovine ili ostvarivanja novčane dobiti, dok se mnogi postupci koji podrazumijevaju recipročne obaveze davanja usluga, poklona, ustupaka, a koji predstavljaju sastavni dio tradicionalnog morala - izuzimaju. Poistovjećivanje značajnog dijela korupcijske prakse sa obavezama koje proističu iz normi tradicionalnog morala predstavlja psihološku podlogu ne samo za tolerisanje, već i opravdavanje ove pojave.

Četvrto, građani pokazuju sklonost da uzroke korupcije vide, prije svega u slabostima njih samih i zdravstvenih radnika.

Peto, postoji generalna saglasnost građana da je korupcija raširena izuzetno pojava u društvu.

Šesto, postoji visok nivo spremnosti građana da učestvuju u korupciji, tj spremnost na kompromis i odstupanja i u nedostatku alternative.

Ovakva spremnost posebno se ispoljava u situacijama kada je riječ o rješavanjima nekih krucijalnih životnih problema, prije svega problema liječenja/operacije, porođaj.

4. ANALIZA REZULTATA ANKETE NA NIVOU BIH

4.1. ZAJEDNIČKI ZAKLJUČCI ZA BIH

Rezultati analize koja je provedena na području Federacije BiH i Republike Srpske, ako se posmatraju zajedno, pokazuju sličnu percepciju i iskustvo građana s korupcijom u zdravstvu u oba bh. entiteta.

Iz odgovora 2.000 ispitanika jasno je vidljivo da je subjektivna percepcija većine ispitanika da korupcija u zdravstvu jeste prisutna "previše" (70 % ispitanika u FBiH i RS) i da su pacijenti svjesni partnerskog odnosa u razmjeni novca, poklona, dobara ili usluga za zdravstvenu pomoć. Vidi grafikon 5.

Jedno od najvažnijih pitanja u analizi je- da li ste nekada dali mito za određenu zdravstvenu uslugu (grafikon 6), pokazuje da se jedna trećine ispitanika u oba bh. entiteta izjasnila da jeste imala iskustvo davanja mita za određenu zdravstvenu uslugu, što pokazuje da svaka treća osoba u javnom zdravstvu, svojevolumno ili na traženje zdravstvenog radnika, učestvuje u korupciji.

Ohrabruje podatak da je veliki procenat ispitanika, njih 66 % za područje FBiH, odgovorilo negativno navodeći da nisu dali mito za određenu zdravstvenu uslugu, dok je procenat takvih ispitanika u RS 70%.

Neki od njih se radije unaprijed opredjeljuju za privatnu praksu, bez razvijene svijesti o tome da opet plaćaju zdravstvenu uslugu iako je već plaćaju u javnom zdravstvu, kroz doprinose i poreze na plate, ugovore o radu, djelu, autorskim ugovorima, a javno zdravstveno osiguranje je čak građanima plaćeno i ako su uredno prijavljeni u zavodima za zapošljavanje kao nezaposlene osobe.

U grafikonu se 7 se otkriva vrsta mita koji je najviše uobičajena u BiH, a to su pokloni, dok je davanje novca za zdravstvenu uslugu na drugom mjestu, sa skoro istim procentima u oba entiteta.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Da se pacijenti u RS i FBiH suočavaju sa skoro istim problemima u javnom zdravstvu, potvrđuje i grafikon 8 koji pokazuje da se najčešće poseže za nekim oblikom mita za operativne tretmane, zatim za dijagnostičke preglede.

Poredeći odgovore iz RS i FBiH, iznenađujući je podatak da se u FBiH mito najčešće daje na insistiranje pacijenata u visokom procentu 55 % ispitanika, dok je taj broj neznatno niži u RS gdje se 43,61 % anketiranih izjasnilo da samoinicijativno daje novac ili poklon za zdravstvenu uslugu. Ovo pokazuje da se građani odlučuju da pripreme mito i prije nego što od njih to zatraži zdravstveni radnik. Ispitanici ovaj kulturološki fenomen objašnjavaju u narativnim odgovorima poput "Znam da se očekuje mito, a i kad se da, urade bolje posao", "Zna se da bi pacijent bio tretiran na najgori način ako on ili neko njegov ne da mito", "Dala sam mito da ne bih umrla na porodu", "Indirektno mi je traženo", "Nikad ne bih došla na red da nisam dala mito"...

U Grafikonu 10 se propituje prijavljivanje slučajeva korupcije gdje nailazimo na poražavajući podatak u FBiH prema kojima 91 % anketiranih osoba koje su imale iskustva sa davanjem mita u javnom zdravstvu, takav slučaj ili slučajeve- nije prijavio/la, dok je takav broj ispitanika u RS 100 %.

Značajan je broj i onih koji smatraju da korupciju ne treba prijaviti jer je "dio domaće tradicije da se časti" (19,10 % u FRS i 8,6 % u FBiH).

Ovdje se otvara važno pitanje poznavanja pojma "mito i korupcija" u odnosu na "poklon i čašćenje", kao i važnosti edukacije stanovništva o štetnosti korupcije i posljedicama u različitim segmentima društva.

Zanimljivo je da najveći broj ispitanika zna da je davanje mita krivično djelo i smatraju da treba prijaviti korupciju (vidi grafikon 11), iako se sami nisu opredijelili za takav čin. Odgovor, zašto pacijenti i pored ovakvog stava ipak ne prijavljuju korupciju u zdravstvu možemo naći u odgovorima u grafikonima 13 gdje u RS više od 60 % njih ne zna kako i kome uopšte prijaviti takav čin, a procenat osoba koje ne znaju ništa o procesu prijavljivanja korupcije u FBiH je veći od 75 %! U korelaciju sa neprijavlivanjem korupcije možemo dovesti i odgovore prikazane u grafikonu 14, gdje veliki dio ispitanika u FBiH (65,3 %) navodi da "nema povjerenje u nadležne institucije po pitanju prijavljivanja korupcije u zdravstvu" iako je procenat povjerenja u nadležne institucije u RS veći nego u FBiH gdje se samo 35 % osoba izjasnilo da nema povjerenje u nadležne institucije.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Istovremeno, veliki broj ispitanika nije spreman da prijavi korupciju u zdravstvu, a naročito zabrinjava veliki broj odgovora da nisu spremni na takav čin "jer se plaše da će im isti ljekar opet zatrebati".

U dijelu koji govori o zadovoljstvu pacijenata zdravstvenim uslugama (vidi grafikone 16), čak 64,7 % ispitanika u FBiH nisu zadovoljni zdravstvenim uslugama, dok je nezadovoljnih pacijenata u RS 100 %!

Treći segment istraživanja, reflektira se na sistem zdravstvene zaštite tokom COVID-19 pandemije, poznavanju 'puta pacijenta', liječenja u privatnim zdravstvenim ordinacijama i klinikama, povećanju koruptivnih aktivnosti tokom pandemije i kršenju prava pacijenta u zdravstvenim ustanovama.

Na pitanje koje je prikazano u grafikonu 17, da li su Vam uskraćene zdravstvene usluge tokom Covid-19 pandemije, više od trećine ispitanika u FBiH je odgovorilo potvrdno i to najčešće - pregled specijaliste, dok je u RS njih 89 % izjavilo da im jesu bile uskraćene zdravstvene usluge tokom pandemije, takođe najčešće za pregled ljekara specijaliste.

Izuzetno veliki broj anketiranih je odgovorio da se liječi u privatnim ordinacijama iako plaća javno zdravstvene usluge u visokom procentu 78,1 % u FBiH i 78,1 % u RS i to najčešće zbog "dugog čekanja za termin", "Zbog toga što bolnice nemaju potrebnu opremu i kadrove", "Jedino se privatno može nešto obaviti"... (vidi grafikon 20).

U grafikonu 21, subjektivna percepcija ispitanika je da je korupcija u zdravstvu tokom pandemije povećana i to misli 91,90 % ispitanika u RS i 43,4 % ispitanika u FBiH.

Posljednje pitanje - u kojem segmentu su najviše kršena Vaša prava u zdravstvenim ustanovama tokom pandemije, zaključak je da je tokom perioda 2020/2021. definitivno najviše problema bilo sa odlaskom specijalisti, izvršenjem operativnih zahvata, iako nije zanemariv ni broj pritužbi na rad ljekara porodične medicine, čekanje. Ipak, najviše ispitanika u FBiH smatra da su kršena "sva prava", dok u RS zabrinjava podatak prema kojem se 11,58 % njih izjasnilo da tokom pandemije nisu uspjeli da dobiju snimak pluća.

4.2. ZAJEDNIČKE PREPORUKE ZA BIH

Ova analiza ima poseban značaj jer je realizirana u vrijeme Covid-19 pandemije i nedvosmisleno ukazuje na veliko nezadovoljstvo pacijenata zdravstvenim uslugama, ističe se nepovjerenje u sistem zaštite prijavitelja korupcije, zbog čega pacijenti smatraju da je jednostavnije dati kovertu i barem trenutno dobiti određenu zdravstvenu uslugu.

Problematika koja se pokazala važnom u ovoj analizi je nedovoljno znanje građana o razlici između pojma mita/korupcije i poklona. Takođe, javnost nije informisana gdje i kako može doći do definicija, zakona i drugih informacija o tome šta znači korupcija u zdravstvu, kako je prepoznati, kako reagovati u takvim slučajevima, odnosno koja prava pacijenata se krše u slučaju traženja mita i kome se u konačnici obratiti u tom slučaju.

Analizirajući pozitivno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini, ostaje otvoreno pitanje - na koji način i kojim aktima je u samim zdravstvenim ustanovama regulisano pitanje načina postupanja po prijavi za korupciju? Činjenica je da većina zdravstvenih ustanova nema usvojen ni Pravilnik o prevenciji i borbi protiv korupcije, što bi moglo da predstavlja jedan od značajnih mehanizama za prevenciju i borbu protiv korupcije unutar samih ustanova.

U pogledu zakonske legislative, akcenat bi trebao biti stavljen na obavezu donošenja Zakona o pravima, odgovornostima i obavezama pacijenata za RS, kakav ima FBiH. Usvajanje navedenog Zakona predstavljalo bi donošenje važnog antikorupcionog akta.

Istovremeno, u FBiH je važno usvojiti Zakon o zaštiti prijavitelja korupcije, kakav ima RS, kako bi se ohrabрили građani da prijave korupciju u zdravstvu.

U smislu prevencije i suzbijanja korupcije, primat bi trebalo dati većem obrazovanju i prosvjećenju stanovništva o štetnosti korupcije i posljedicama koje imaju negativan odjek u različitim sferama društva, prevashodno socijalnoj, ekonomskoj i političkoj. Jačanje svijesti, koje je praćeno adekvatnom zakonskom regulativom, dalo bi značajan doprinos smanjenju slučajeva korupcije u Bosni i Hercegovini.

Pooštravanje krivičnih sankcija za počinioce korupcije, donošenje i usvajanje posebnih zakona protiv podmićivanja ili iznude u više navrata pokazali su se u nedovoljno efikasnim u borbi protiv ovog prestupa. Stoga, neophodna je temeljna promjena odnosa države prema ovom fenomenu, u cilju njegovog sistemskog kontrolisanja. Takođe, neophodna je dalja razrada antikorupcijskih mehanizama kako bi se omogućilo efikasnije podsticanje potencijalnih učesnika na saradnju i pružanje dokaza o postojanju krivičnog djela korupcije.

Analiza

percepcije, iskustava i stavova građana
o korupciji u zdravstvu u Bosni i Hercegovini

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU IZ PERSPEKTIVE
PACIJENATA I GRAĐANA U BIH PRIJE I TOKOM
COVID-19 PANDEMIJE

Postojeći antikorupcijski sistem u Bosni i Hercegovini neophodno je dograđivati sa više različitih aspekata, a prevashodno sa aspekta prevencije, transparentnosti i integriteta. Pod prevencijom korupcije podrazumijeva se širi kontekst aktivnosti usmjerenih prije svega na utvrđivanje i suzbijanje uzroka korupcije, odvratanje od činjenja krivičnih djela u vezi s korupcijom, osiguranje i unaprijeđenje pravnog okvira za prevenciju korupcije, podsticanje učešća civilnog društva u prijavljivanju korupcije, podizanje svijesti javnosti i stvaranje odnosa netolerancije prema korupciji, upoznavanje društva o uzrocima i posljedicama uticaja korupcije.

Krivična djela korupcije predstavljaju ozbiljna krivična djela koja neminovno ostavljaju manje ili veće posljedice u društvu i ekonomiji, a mogu imati negativan efekat po legitimnost državne vlasti. Procesuiranje krivičnih djela, koja se dovode u vezu sa korupcijom, u našoj zemlji je na izrazito niskom nivou. Takvi rezultati rada pravosudnih organa su zabrinjavajući, naročito ako se uzme u obzir da građani Bosne i Hercegovine smatraju pravosuđe kao jedan od najkorumpiranijih sektora u društvu.

Iako se korupcija može pojaviti u svakoj oblasti društva, ipak najveće posljedice ostavlja korupcija u javnom sektoru, naročito u zdravstvu gdje je u prvom planu pitanje zdravlja i života čovjeka. Stoga, strategija borbe protiv korupcije mora biti prevashodno usmjerena na borbu protiv korupcije u javnom sektoru, što pretpostavlja jačanje institucija javnog sektora koje treba da se bore protiv korupcije ali i kroz jačanje svijesti društva o štetnosti korupcije.

